

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

Ekonomika v Evropě a hospodářský cyklus

Jakub Souček

© 2016 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jakub Souček

Provoz a ekonomika

Název práce

Ekonomika v Evropě a hospodářský cyklus

Název anglicky

Economy in Europe and the business cycle

Cíle práce

Posouzení vývoje ekonomiky České republiky, porovnání se zeměmi Evropské unie. Vývoj HDP Evropské unie. Porovnání fiskální a monetární politiky. Zmapování hospodářského cyklu v jednotlivých obdobích a hypotézy do budoucích let.

Metodika

Bakalářská práce "Ekonomika v Evropě a hospodářský cyklus" se zabývá makroekonomickými ukazateli výkonnosti ekonomiky České republiky, HDP, inflací, nezaměstnaností a porovnává je z hlediska Evropské unie. Zabývá se také účelností fiskální a monetární politiky v ekonomice.

Dále práce popisuje a rozebírá vývoj ekonomiky České republiky z hlediska hospodářského cyklu, jak v období před vstupem, tak i po vstupu do Evropské unie. A porovnává vývoj HDP států Evropské unie.

V poslední části bakalářská práce konstatuje možnosti dalšího vývoje české ekonomiky.

Doporučený rozsah práce

50 – 60 stran

Klíčová slova

Hospodářský cyklus, HDP, inflace, platební bilance, saldo, nezaměstnanost, fiskální politika, monetární politika, úrok, daň

Doporučené zdroje informací

- BALDWIN, Richard E, Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace: nové jevy a perspektivy*. 4. vyd. Editor Siddhartha Chib. Překlad Stanislav Šaroch. Praha: Grada, 2013, 580 s. *Advances in econometrics*, 23. ISBN 978-80-247-4568-8.
- BRČÁK, Josef a kol. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 206 s. ISBN 978-80-7380-369-8.
- BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, 223 s. ISBN 978-80-7380-492-3.
- CIHELKOVÁ, Eva, Steven SHAVELL. *Světová ekonomika: obecné trendy rozvoje*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, xxxvi, 273s. *Handbooks in economics*, bk. 27. ISBN 978-80-7400-155-0.
- CZESANÝ, Slavoj, Steven SHAVELL. *Hospodářský cyklus: teorie, monitorování, analýza, prognóza*. 1st ed. Praha: Linde, 2006, 199 s. *Handbooks in economics*, bk. 27. ISBN 80-720-1576-1.
- HUERTA DE SOTO, Jesús, Charles WYPLOSZ. *Peníze, banky a hospodářské krize: nové jevy a perspektivy*. Vyd. 1. Editor Siddhartha Chib. Překlad Martin Froněk. Praha: ASPI, 2009, xxxix, 865 s. *Advances in econometrics*, 23. ISBN 978-80-7357-411-6.
- KUNEŠOVÁ, Hana, Steven SHAVELL. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, xviii, 319 s. *Handbooks in economics*, bk. 27. ISBN 80-717-9455-4.
- MAITAH, Mansoor, Charles WYPLOSZ. *Zvláštnosti makroekonomické politiky zemí Blízkého východu: nové jevy a perspektivy*. Vyd. 1. Editor Siddhartha Chib. Překlad Stanislav Šaroch. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 158 s. *Advances in econometrics*, 23. ISBN 978-80-7357-608-0.
- PRŮCHA, Václav, William D NORDHAUS. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*: 18. vydání. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2004, 578 s. ISBN 80-723-9147-X.
- SAMUELSON, Paul Anthony, William D NORDHAUS. *Ekonomie*: 18. vydání. Vyd. 1. Praha: NS Svoboda, 2007, 775 s. ISBN 978-80-205-0590-3.
-

Předběžný termín obhajoby

2016/17 ZS – PEF

Vedoucí práce

doc. Ing. Josef Brčák, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 9. 11. 2016

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 9. 11. 2016

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 22. 11. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Ekonomika v Evropě a hospodářský cyklus“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 11. 2016

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval doc. Ing. Josefu Brčákovi, CSc., za trpělivost, poskytnuté rady a informace.

Ekonomika v Evropě a hospodářský cyklus

Economy in Europe and the business cycle

Souhrn

Bakalářská práce porovnává ekonomický vývoj v Evropě. Základem pro porovnání jsou statistické údaje o České republice, které jsou porovnávány s vybranými státy Evropské unie. Práce je složena ze dvou částí, teoretické a praktické.

Teoretická část práce se zabývá hlavními makroekonomickými ukazateli vývoje ekonomiky mezi něž patří hrubý domácí produkt, míra inflace a míra nezaměstnanosti. Dále práce popisuje hospodářský cyklus, jeho fáze a typy. Teoretická část se dále dotýká fiskální a monetární politiky a jejich nástrojů. A v poslední části blíže přibližuje společenství Evropské unie.

Praktická část práce se nejprve zabývá vývojem ekonomiky České republiky od roku 1993 do roku 2014. Popisuje hospodářský cyklus v průběhu vývoje pomocí meziročního růstu HDP, míry inflace a míry nezaměstnanosti. Dále práce sleduje zadluženost České republiky, účinnost použití fiskální a monetární politiky a předkládá hypotézy budoucího vývoje české ekonomiky. V druhé polovině praktické části porovnává práce ekonomický vývoj a zadluženost České republiky s vybranými státy Evropské unie. Ekonomický vývoj je zde znovu porovnán pomocí hlavních makroekonomických ukazatelů. V poslední části se práce věnuje účinnosti fiskální a monetární politiky Evropské unie a predikuje budoucí vývoj ekonomiky v Evropské unii.

Summary

The bachelor thesis deals with the development of the economy of the Czech Republic and compares it with the states of the European Union. The thesis is composed of two parts, theoretical and practical.

The theoretical part deals with the main macroeconomic indicators of the economy including gross domestic product, inflation and unemployment. Furthermore, the thesis describes the economic cycle, its phases and types. The theoretical part also contains characteristic of monetary and fiscal policies and their instruments. And in the last part brings informations about the European Union.

The practical part deals with the development of the economy of the Czech Republic from 1993 to 2014. It describes the economic cycle during the development, by using the annual GDP, rate of inflation and unemployment rates. Further the thesis also monitors the indebtedness of the Czech Republic, the efficiency of fiscal and monetary policy and presents hypotheses of the future development of the czech economy. In the second half of the practical part compares the thesis development of economic and the indebtedness of the Czech Republic with selected countries of the European Union. Economic development is again compared by using the main macroeconomic indicators. The last part deals with the efficiency of fiscal and monetary policies of the European Union and predicts future development of economic in the European Union.

Klíčová slova: hospodářský cyklus, HDP, inflace, nezaměstnanost, fiskální politika, státní rozpočet, daň, monetární politika, měnový kurz

Keywords: economic cycle, GDP, inflation, unemployment, fiscal policy, the state budget, tax, monetary policy, exchange rate

Obsah

1. ÚVOD	5
2. CÍL A METODIKA PRÁCE	6
2.1. Cíl práce	6
2.2. Metodika práce	6
3. LITERÁRNÍ REŠERŠE	8
3.1. Hospodářský cyklus	8
3.1.1. Fáze hospodářského cyklu	8
3.1.2. Typy cyklu	10
3.2. Charakteristika makroekonomických ukazatelů vývoje ekonomiky	12
3.2.1. Magický čtyřúhelník	12
3.3. Fiskální politika	19
3.3.1. Nástroje fiskální politiky	20
3.3.2. Expanzivní a restriktivní fiskální politika	21
3.4. Monetární politika	21
3.4.1. Nástroje monetární politiky	21
3.4.2. Expanzivní a restriktivní měnová politika	23
3.5. Evropská unie	24
3.5.1. Instituce EU	24
3.5.2. Důležité smlouvy a opatření Evropské unie	26
4. PRAKTICKÁ ČÁST	28
4.1. Vývoj ekonomiky České republiky	28
4.2. Míra inflace v průběhu vývoje ekonomiky ČR	30
4.3. Nezaměstnanost v průběhu vývoje ekonomiky ČR	32
4.4. Vývoj zadluženosti ČR	33
4.5. Účelnost fiskální a monetární politiky v průběhu vývoje ekonomiky ČR	35
4.6. Hypotézy budoucího vývoje české ekonomiky	38
4.7. Porovnání vývoje české ekonomiky s vybranými státy Evropské unie	39

4.7.1.	Míra růstu reálného HDP	39
4.7.2.	Celková míra nezaměstnanosti	41
4.7.3.	Míra inflace	43
4.8.	Zadluženost vybraných zemí EU	45
4.9.	Účelnost fiskální a monetární politiky EU v období 2004-2014	47
4.10.	Hypotézy budoucího vývoje Evropské unie	49
5.	ZÁVĚR	50
6.	SEZNAM LITERATURY	55

1. Úvod

„Co je makroekonomie? Často se k ilustraci rozdílu mezi makroekonomií a mikroekonomií používají metafory: Díváme-li se v bytě nebo ve studovně na knihovnu, jde o “makropohled”. Prohlížíme-li si jednotlivé knihy, jde o “mikropohled”. Nebo: Pohlížíme-li na les, jde o “makropohled”. Pozorujeme-li jednotlivé stormy (duby, buky, osiky, břízy), jde o “mikropohled”.”

Tato práce se zabývá právě makroekonomickými ukazateli vývoje české ekonomiky a porovnává je v rámci Evropské unie. Zaměřuje se na jednotlivé fáze hospodářského cyklu v průběhu vývoje. Sleduje zadluženost a účelnost hospodářské a měnové politiky. Popisuje ukazatele z teoretické části a převádí je do praxe v praktické části, tím pomáhá tématu lépe porozumět.

2. Cíl a metodika práce

2.1. Cíl práce

Hlavním cílem práce je posoudit vývoj ekonomiky České republiky v období 1993-2014 z hlediska hospodářského cyklu pomocí makroekonomických ukazatelů (HDP, inflace, nezaměstnanost). A porovnat tyto ukazatele s vybranými státy Evropské unie od roku 2004 do roku 2014. Práce by dále měla zdokumentovat vývoj zadluženosti v Česku a porovnat jej s vybranými státy Evropské unie. Dalším cílem práce je zhodnotit účelnost fiskální a monetární politiky a predikovat hypotézy budoucího vývoje, jak v České republice tak v rámci Evropské unie. V závěru jsou získané informace doplněny o doporučení pro zlepšení situace jednotlivých problémů.

2.2. Metodika práce

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je zpracována na základě odborných knižních publikací. Literární rešerše charakterizuje vybrané makroekonomické ukazatele, hospodářský cyklus, hospodářskou a měnovou politiku a společenství Evropské unie.

Praktická část analyzuje statistické údaje v čase a prostoru. Analýza časových řad je realizována pomocí dat z grafů a tabulek, které byly zpracovány na základě údajů z Českého statistického úřadu a Eurostatu. Nejprve praktická část popisuje ekonomický vývoj České republiky pomocí makroekonomických ukazatelů, sleduje vývoj státního dluhu v období od roku 1993 do roku 2014 a předkládá hypotézy budoucího ekonomického vývoje na základě predikce Ministerstva financí. Dále praktická část posuzuje účelnost použití fiskální a monetární politiky v České republice pomocí výročních zpráv ČNB a Ministerstva financí. Analýza v prostoru porovnává vývoj makroekonomických ukazatelů a zadluženost české ekonomiky s ekonomikami vybraných států Evropské unie. Na základě dostupných údajů z Eurostatu se zabývá obdobím od roku 2004 do roku 2014. Pro zprůměrování Evropské unie byla použita data všech dosavadních 28 členů. Poslední část je z prostorového hlediska věnována Evropské unii jako celku. Hodnotí účelnost použití fiskálních a monetárních opatření institucí evropského společenství z údajů ČNB a v závěru predikuje možnosti dalšího vývoje ekonomiky v Evropské unii na základě tiskové zprávy Evropské komise.

V závěru jednotlivých kapitol jsou analýzy doplněny o zhodnocení a doporučení pro zlepšení situace jednotlivých problémů.

3. Literární rešerše

3.1. Hospodářský cyklus

Hospodářský cyklus vyjadřuje změny ve výstupu, příjmech a zaměstnanosti, které mají dopad na celou ekonomiku a obvykle trvají v intervalu dva roky až deset let (Samuelson P. 2007, s. 468).

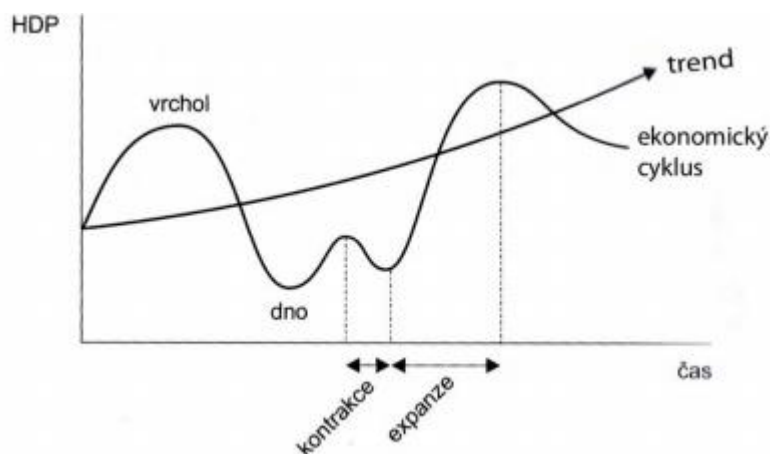
„Hospodářský cyklus je spojen s růstem a poklesem ekonomiky, se střídáním období zvyšováním tempa růstu ekonomiky, udržením tohoto tempa a pak s jeho snižováním. Tyto výkyvy jsou spojeny s narušením rovnováhy, s nerovnoměrným vývojem agregátní nabídky a agregátní poptávky”. (Kloudová J. 2009, s. 142)

Z toho lze konstatovat, že hospodářský cyklus je kolísání ekonomiky, které má většinou dlouhodobý charakter. Cyklem se nazývá proto, že se neustále střídá ekonomický růst s ekonomickým poklesem. Růst či pokles lze zjistit nejčastěji pomocí hrubého domácího produktu nebo dalších makroekonomických ukazatelů.

3.1.1. Fáze hospodářského cyklu

Rozeznáváme čtyři fáze hospodářského cyklu. Obecně známé fáze cyklu jsou oživení (expanze), vrchol, krize (kontrakce), a dno. Jednotlivé fáze se postupně střídají a celý cyklus se neustále opakuje.

Graf 1: Hospodářský cyklus

(V. Jurečka, 2010, s. 238)

3.1.1.1 Oživení (expanze)

Stoupající fázi hospodářského cyklu nazýváme expanze. Je to jev, při kterém reálný hrubý domácí produkt a další reálné makroekonomické veličiny rostou. A to z důvodu rostoucí poptávky po statcích produkovaných firmami, které na větší poptávku reagují zvýšením objemu výroby. Kvůli vyššímu objemu výroby musí firmy najímat více pracovníků, větší množství kapitálu a další výrobní faktory. Z tohoto důvodu klesá nezaměstnanost a zisky firem rostou. V této situaci se více spotřebovává, vyrábí se čím dál větší množství a lidé více investují. Roste zaměstnanost, mzdy i cenová hladina. Vyšší cena práce má za následek vyšší cenu vstupů (produktu, statků nebo služeb). Tento nárůst cen má za následek to, že poptávka nebude růst do nekonečna. Nastane okamžik, kdy poptávka přestane růst a hospodářský cyklus se dostane na vrchol (Brčák a kol. 2012, s. 186; Jurečka V. a kol 2010, s. 238).

3.1.1.2 Vrchol

Ve fázi vrcholu jsou téměř vyčerpány i ty výrobní faktory, které nebyly dříve používány. Firmy těžko nachází nové zaměstnance. Proto oslovují důchodce a snaží se přetáhnout pracovníky konkurenčních podniků, za cenu vyšších mezd. Tento nárůst mzdových nákladů rázem předražuje výrobu a tím klesá zisk. Lidé, díky vyšším příjmům, stále více nakupují. Tímto způsobem jednání se snižují úspory v ekonomice. Finanční zdroje, které čerpají výrobci i spotřebitelé, jsou čím dál více drahé. To snižuje zisky z výroby a to, spolu s rostoucími cenami základních surovin na výrobu, vyvolává konkurenci mezi podniky ve snaze tyto suroviny získat. A hospodářský cyklus postupně přechází v kontrakci (Jurečka V. a kol 2010, s. 238).

3.1.1.3 Krize (kontrakce)

Klesající fáze se nazývá kontrakce. Nastává ve chvíli, kdy nabídka převyšuje poptávku. To vyvolává pokles výkonu ekonomiky. Podniky mají přebytečné zásoby, propouštějí zaměstnance a snižují mzdy. Roste nezaměstnanost a množství kapitálu mezi lidmi se snižuje. Pokud je kontrakce opravdu velká a dlouhá mluvíme spíše o depresi. Produkt i poptávka stále klesá. Výrobci snižují ceny a tím klesá cenová hladina. Hospodářský cyklus se postupně dostává na své dno (Brčák J. 2012, s. 186; Samuelson P. 2007, s. 486).

3.1.1.4 Dno

„Klesající ceny výrobků a služeb spolu s klesajícími cenami výrobních faktorů ženou ekonomiku z fáze kontrakce do fáze deprese, na dno její aktivity.“ (Jurečka V. 2010, s. 240)

Tuto fázi hospodářského cyklu charakterizuje vysoká nezaměstnanost, veškeré výdaje se zastavily na velmi nízké úrovni. Spotřebitelé oddalují své nákupy a čekají, až ceny padnou ještě níže. Podniky nevěří, že by se mohl jejich odbyt v nejbližší době zvýšit a banky neposkytují téměř žádné úvěry.

Krizi přežili jen ti nejsilnější, a proto se počet firem a bank na trhu poměrně snížil. To je ovšem impuls pro budoucnost. Vysoké nezaměstnanosti konkuruje nízká cenová hladina. Tudiž jakmile začnou lidé věřit měně a začnou nakupovat, přeživší firmy budou schopny reagovat. Zaměstnají nové pracovníky a investují do nových technologií. Domácnosti začnou bohatnout. Ekonomika se zvedne ode dna a přejde do fáze kontrakce. A celý cyklus se znovu opakuje. (Jurečka V. 2010, s. 240)

3.1.2. Typy cyklu

Podle Josepha Aloise Schumpetera (1883-1950) může být trvání cyklů rozdílné. Podle jeho knihy „Business cycles“ rozlišujeme cykly na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé.

3.1.2.1 Krátkodobé cykly

Podle svého údajného objevitele zvané Kitchinovy. Jsou to cykly o intervalu dva až tři roky. Vznikají v důsledku nových technologií na trhu. Spotřebitelé přechází od starého k novému, pokrokovému zboží. Dalším důsledkem jsou sezónní vlivy, které se nejvíce projevují v zemědělství.

Krátkodobé cykly se projevují změnou stavu zásob. Podniky se snaží udržet stejný poměr zásob a prodejů. Změny v prodeji mají za následek ještě větší změny ve výrobě. To vyvolává krátkodobé kolísání reálného produktu (Vlček J. 2009, s. 346).

3.1.2.2 Střednědobé cykly

Periodicita těchto cyklů je v průměru sedm až jedenáct let. Jejich existenci potvrdil Clément Juglar (1819-1905), podle něhož se také nazývají Juglarovy. Střednědobé cykly souvisí s periodickými výkyvy investic na obnovu fixního kapitálu, strojů nebo technologických zařízení.

Zisk z technologické modernizace ponuká podnikatele k dalším investicím, ty pozvednou agregátní poptávku a tím se zvýší i objem produkce. Investice ovlivňují i úrokovou míru. Snížení úrokové míry je považováno za zlevnění kapitálu a v době kdy je ekonomika na vzestupu podněcuje podniky k dalším a dalším investicím. Při následném zvýšení úrokové míry firmy zjistí, že se nechaly zmást falešným impulsem a začnou investice omezovat. Tato změna je ovšem problémem pro firmy, které již s dodávkou kapitálových statků počítali. To vede k tomu, že se podniky bojí investovat a tím klesá výroba a zvyšuje se nezaměstnanost (Vlček J. 2009, s. 348).

3.1.2.3 Dlouhodobé cykly

Dlouhodobé cykly, zvané také Kondratěvovy vlny, trvají 40 až 60 let. Vznikají prostřednictvím radikálních inovací, které jsou součástí nových odvětví a oborů výroby.

První cyklus je spojen s rozvojem parního stroje, nastal počátkem průmyslové revoluce a skončil roku 1842. Druhou vlnou (1842-1898) je období rozmachu železnice, ocelářství a průmyslové chemie. Se třetím cyklusem (1898-1950) souvisí rozšíření elektrotechnického, automobilového a leteckého průmyslu. Koncem druhé světové války začíná čtvrtá, Kondratěvova vlna, jejíž součástí je jaderná energetika, kosmonautika, mikrotechnologie (jejím úkolem je snížení spotřeby přírodních zdrojů) a mikrotechnologie (tranzistory a mikroelektronické čipy). Od roku 2000 vzniká další, v pořadí už pátý, dlouhodobý cyklus. Tento cyklus je spojen s vývojem internetu a rozvojem již zmíněných technologií a průmyslu z předchozích vln (Vlček J. 2009, s. 348).

3.2. Charakteristika vybraných makroekonomických ukazatelů vývoje ekonomiky

3.2.1. Magický čtyřúhelník

Vývoj ekonomiky je závislý na vývoji růstu HDP, míry inflace, míry nezaměstnanosti a na podílu schodku běžného účtu platební bilance dané země. Tyto čtyři ukazatele můžeme vyjádřit pomocí tzv. Magického čtyřúhelníku, který zachycuje úspěšnost stabilizační makroekonomické politiky státu. Čím větší plochu magický čtyřúhelník zaujímá, tím příznivější je vývoj hospodářství (Soukup J. 2010, s. 38; Kloudová J. 2009, s. 42).

3.2.1.1 Hrubý domácí produkt

„Hrubý domácí produkt (HDP) vyjadřuje objem finální produkce, který byl vytvořen za určité období výrobními faktory, které působily na území daného státu za určité období.”(Brčák J. a kol., 2012, s. 57).

Hrubý domácí produkt je tedy nejpoužívanějším ukazatelem výkonosti dané ekonomiky za určité období, z pravidla za rok. Je nesmysl sčítat různorodé výrobky ve fyzických jednotkách, proto se HDP vyjadřuje v peněžních jednotkách. Mezi makroekonomickými ukazateli patří mezi hlavní ukazatele, jelikož ovlivňuje ostatní ukazatele, ať už přímo nebo zprostředkovaně.

Růst HDP je vlastně růst blahobytu obyvatel daného státu, ale ekonomický blahobyt obyvatelstva nemůžeme odvozovat jen od tohoto ukazatele. Proto používáme také ukazatel hrubý národní produkt. HNP představuje statky a služby, které byly vytvořeny za použití faktorů produkce patřících danému státu, bez ohledu na území.

3.2.1.1.1 Metody výpočtu HDP

K výpočtu HDP můžeme použít jednu ze tří metod výpočtu. Produkční, výdajovou či důchodovou. Tyto metody vychází z tvorby, využití a rozdělení makroekonomického produktu. Výsledky každé z variant se musí rovnat (Kloudová J. 2009, s. 50).

3.2.1.1.1.1 Produkční metoda

Produkční metoda bývá také nazývána metoda založená na součtu přidaných hodnot. Pro seznámení s podstatou této metody si musíme vyjasnit, co to vlastně „přidaná hodnota“ je.

Přidanou hodnotu, za svoji práci, postupně přidávají výrobci k hodnotě nakupovaných surovin, polotovarů a služeb. Do hodnoty produktu se započítávají hodnoty přidané všemi články ve výrobě.

Tabulka 1: Hodnota produktu (v Kč)

Výrobní etapy	Cena	Náklady na meziprodukt	Přidaná hodnota
Obilí	10	0	10
Mouka	16	10	6
Pekárna	24	16	8
Maloobchod	36	24	12
Celkem	86	50	36

(Vlček J., 2009, s. 263)

V tabulce č. 1 je znázorněna výroba chleba a jeho cesta ke spotřebiteli. Hodnota finálního statku (36 Kč) odpovídá součtu přidaných hodnot. Meziprodukty nezapočítáváme z toho důvodu, abychom odstranili možnou duplicitu hodnot. Tabulka také vyjadřuje celkové nadhodnocení výstupu ekonomiky, pokud bychom započítali všechny příjmy jednotlivých výrobců. Nadhodnocení by se tedy rovnalo 50 Kč za jeden bochník.

Σ přidaných hodnot = HDP

Součtem přidaných hodnot získáme tedy HDP výrobní metodou. Tato celková suma vyjadřuje také vyspělost ekonomiky, protože vychází z jednotlivých stupňů zpracování výchozích vstupů (Vlček J. 2009, s. 264).

3.2.1.1.1.2 Výdajová metoda

Výdajová metoda neboli spotřební je základní metodou zjišťování HDP. Tato metoda měří hrubý domácí produkt nepřímou. Měříme ho součtem výdajů potřebných na nákup, a z tohoto součtu pak hodnotíme velikost produktu. Abychom získali údaje o celkovém produktu

ekonomiky, sečtem výdaje domácností, podniků, vlády a zahraničních subjektů na nákup statků a služeb (Vlček J. 2009, s. 264; Jurečka V. a kol. 2010, s. 30).

$$\mathbf{HDP = C + I + G + NX}$$

Výdaje domácností na spotřebu (C) jsou výdaje dlouhodobé spotřeby (např.: automobily a zařízení domácnosti), krátkodobé spotřeby nebo-li denní spotřeby (výdaje na potraviny či oblečení). Dále se sem řadí například poplatky za kadeřníka, najemné, stravování v restauracích nebo vzdělání, čili služby.

Hrubé soukromé domácí investice (I) jsou investice financované podniky na obnovu a rozšíření majetku. Investice na obnovu budov, pozemků nebo zařízení a investice na rozšíření zásob podniku, například materiálu.

Státní nákupy statků a služeb (G) jsou výdaje státu na veřejné statky, důchody, obranu, zdravotnictví, školství a jiné. Ovšem transferové platby se do této oblasti nezapočítávají, protože neposkytují žádnou protihodnotu. Transferové platby jsou například podpory v nezaměstnanosti či sociální dávky, které se řadí, do první skupiny, výdajů domácností na spotřebu.

Čistý export (NX) je rozdíl mezi množstvím vyvezeného a množstvím dovezeného zboží a služeb. Pokud dovoz (M) převyšuje vývoz (X), může být i záporný.

$$\mathbf{NX = X - M}$$

3.2.1.1.1.3 Důchodová metoda

Pomocí této metody se měří příjmy domácností, které jsou vlastníky výrobních faktorů. Výrobní faktory jsou nezbytné k produkci výrobků a služeb. Součtem těchto příjmů vypočítáme národní důchod. Jedná se o tyto příjmy:

- **mzdy**- hrubé mzdy před zdaněním plus další náklady na práci a sociální a zdravotní pojištění (w)
- **úroky**- saldo získaných a placených úroků (i)

- **zisky**- hrubé zisky společností před zdaněním (z)
- **renty**- pachtovné z půdy, nájemné z nemovitostí a jiné (r)
- **příjmy ze samozaměstnání**- příjmy samostatně podnikajících osob (y)

Hrubý domácí produkt vypočítáme tak, že přičteme amortizaci a nepřímé daně.

- **amortizace**- opotřebení zařízení (a)
- **nepřímé daně**- jsou součástí ceny statků, odvádí je prodejce (n)

$$\text{HDP} = w + r + z + i + y + a + n.$$

(Kloudová, 2009, s. 52; Groligová a kol., 2007, s. 34)

3.2.1.2. Inlace

Ve většině případů mají lidé inflaci za čistě negativní jev, který má špatný dopad na obyvatelstvo. Inlace se projevuje jako růst cenové hladiny. Efektem inflace bývá například zdražování pohonných hmot, bydlení, jídla a dalších výrobků. Zvyšuje se jejich cenová hladina. (Brčák a kol., 2012, s. 79)

Z toho plyne, že roste množství peněžních prostředků v ekonomice a v důsledku toho klesá kupní síla těchto peněz. Inlace vyjadřuje změnu cenové hladiny oproti předešlému období. V opačném případě, tedy při snížení cenové hladiny, nazýváme tento jev deflace. Inlace se tak postupně snižuje.

3.2.1.2.1 Míra inflace

„Míra inflace odráží změnu cenové hladiny především spotřebních statků a služeb. Vypočítá se jako tempo růstu indexu spotřebitelských cen.“ (J. Kloudová, 2009, s. 56)

To jak se změní cenová hladina udává míra inflace (P_t). Od cenového indexu běžného období (P_t) odečteme cenový index základního období (P_{t-1}), vydělíme cenovým indexem základního období (P_{t-1}) a celý zlomek vynásobíme stem.

$$P_t = \frac{P_t - P_{t-1}}{P_{t-1}} \cdot 100$$

Mezi cenové indexy, pomocí kterých můžeme měřit inflaci patří index spotřebitelských cen, index cen výrobců a cenový deflator HDP.

Index spotřebitelských cen zachycuje změnu spotřebitelských výdajů na nákup spotřebního zboží. Změny cen výrobců jsou vyjádřeny indexem cen výrobců. A cenový deflator vyjadřuje cenovou změnu všech statků, které započítáváme do HDP. (J. Brčák a kol., 2010, s. 173)

3.2.1.2.2 Příčiny inflace

Příčiny inflace rozlišujeme podle impulzu, který vedl k jejímu vzniku. Rozdíl je v tom, zda impuls vychází ze strany poptávky nebo nabídky. (P. Musil a kol., 2008, s. 335)

Poptávková inflace vzniká při nárůstu agregátní poptávky. Růstem hrubého domácího produktu, roste celková poptávka a tím může vzrůst cenová hladina. (R. Hladík, 2005, s.187)

Jedná se o inflaci tlačenu náklady. S rostoucími náklady výrobních faktorů rostou i jejich ceny. Nabídková inflace může být vyvolána i změnou daňových sazeb. (V. Jurečka a kol., 2013, s. 125)

3.2.1.2.3 Stádia inflace

Jednotlivá stádia inflace můžeme rozlišit podle výše závažnosti. Petr Musil a kolektiv, ve své knize, rozdělují stádia na inflaci mírnou, pádivou a hyperinflaci. (P. Musil a kol., 2008, s. 335)

Inflace mírná (plíživá) je inflace jednociferná, tedy do 10%. Je to inflace taková, při níž ještě funguje peněžní systém. Lidé věří penězům a nemají obavu uložit je do banky. (V. Jurečka a kol., 2013, s. 121)

Pádívá inflace má za příčinu ztrátu hodnoty peněz. Pohybuje se v řádech desítek až stovek procent. Lidé jim přestávají důvěřovat a nakupují taková aktiva, která jsou schopna uchovat hodnotu do budoucna. Jedná se například o aktiva jako jsou trvanlivé statky, drahé kovy a nemovitosti. Lidé se bojí půjčovat peněžní prostředky, tudíž se hroutí i úvěrový systém. (J. Krameš, 2009, s. 85; R. Hladík, 2005, s. 186)

V případě hyperinflace dochází ke zhroucení peněžního systému. Ceny rostou o tisíce procent ročně. Lidé se zbavují peněz, protože ty ztrácí svou hodnotu. Od peněžní směny se přechází ke směně naturální, zboží za zboží. Rozmáhají se i platby v zahraničních měnách. (V. Jurečka a kol., 2013, s. 122; J. Krameš, 2009, s. 85)

3.2.1.2.4 Cílování inflace

Cílováním inflace se snaží centrální banka udržet inflaci ve stanoveném rozmezí, které s předstihem vyhlásila. Hlavním nástrojem měnové politiky, který k tomu centrální banka používá, jsou úrokové sazby. Vyspělé státy cílí inflaci mezi 1% a 3%.

3.2.1.3 Platební bilance

Zachycuje mezinárodní pohyb zboží, služeb výrobních faktorů, pohledávek a závazků během určitého období. Nejčastěji se týká jednoho kalendářního roku. Je to statistický dokument, který zachycuje tok reálných finančních aktiv mezi rezidenty a nerezidenty dané země. (Vlček J., 2009, s. 468)

Platební bilanci můžeme rozdělit na horizontální a vertikální strukturu. Vertikální struktura se, obdobně jako v účetnictví, skládá z kreditních a debetních položek. Kreditní položky označují příliv a debetní odliv finančních prostředků z ekonomiky státu. (Pernica M. a kol., 2012, s. 68)

A horizontální struktura se skládá z běžného, kapitálového a finančního účtu, dále pak z účtu chyb a opomenutí a změny devizových rezerv.

Běžný účet je dále složen z obchodní bilance, bilance služeb, bilance výnosů a transferů. Obchodní bilance zahrnuje vývoz a dovoz zboží. Bilance služeb představuje vývoz a dovoz služeb. V bilanci výnosů jsou zaúčtovány výnosy z úroků, dividend, reinvestovaných zisků a převody pracovních příjmů. Transfery jsou běžné převody, jsou to například příspěvky, dary, dědictví a jiné. (Samuelson P., 2007, s. 602; Brčák a kol., 2010, s. 234)

V kapitálovém účtu je zaznamenán export a import kapitálu dané země. Jedná se o veškeré kapitálové toky související s migrací obyvatelstva, s odpuštěním duhů, s převody vlastnických práv, s převody nefinančních hmotných aktiv a nehmotných práv. (Brčák a kol., 2010, s. 234)

Finanční účet se týká především export a importu krátkodobého a dlouhodobého kapitálu. Patří sem přímé zahraniční investice, portfoliové investice, finanční deriváty a investice ostatní. Přímé zahraniční investice mají podobu základního jmění, reinvestovaného zisku a ostatního kapitálu. Náplní portfoliových investic je účtování pohybu emitovaných majetkových a dluhových cenných papírů. Jako ostatní investice označujeme úvěry a půjčky. (Pernica M. a kol., 2012, s.69; Brčák a kol., 2010, s. 235)

Účet chyb a opomenutí představuje saldo informačních odchylek o obchodních vztazích se zahraničními partnery. (Pernica M., 2012, s. 69)

Změna devizových rezerv, nazývána také měnový účet, zahrnuje oficiální transakce, změny devizových rezerv a půjčky od měnového fondu. (Brčák a kol., 2010, s. 235)

3.2.1.4 Nezaměstnanost

„Nezaměstnanost je jevem, se kterým se potýká většina ekonomik, přičemž udržení míry nezaměstnanosti, popřípadě její snížení, je silně závislé na ekonomickém růstu.“ (Kloudová J., 2009, s. 132)

Nezaměstnanost je významným makroekonomickým problémem, který přímo ovlivňuje život lidí. Výrazně ovlivňuje i hospodářskou politiku (Soukup J. a kol., 2010, s. 271)

Z předchozích definic je patrné, že nezaměstnanost je negativní jev v ekonomice. Je problémem většiny států, ovlivňuje ji ekonomický růst a vyspělost ekonomik.

Jitka Kloudová a Tomáš Pavelka ve svých publikacích, v rámci nezaměstnanosti, rozlišují frikční, cyklickou a strukturální nezaměstnanost. Ovšem jiní autoři rozlišují i sezónní, dobrovolnou a nedobrovolnou.

Frikční nezaměstnanost je přirozený jev. Taková nezaměstnanost vzniká z důvodu hledání nového pracovního místa. Je krátkodobá, většinou trvá několik dní. (Švarcová J. a kol., 2012, s. 44)

Strukturální nezaměstnanost bývá zpravidla delší než frikční a představuje nesoulad mezi strukturou nabídky práce a strukturou poptávky po práci. Její vznik je zapříčiněn útlumem některého z odvětví, kdy dochází k zániku pracovních míst v tomto odvětví, a oproti tomu vznikem nových pracovních míst v expandujících odvětvích. Dochází ke kvalifikačnímu nesouladu na nových pracovních místech. Z tohoto důvodu je důležitá rekvalifikace pracovníků na pozice v prosperujících odvětvích. Strukturální nezaměstnanost je také vyvolána změnou bydliště, kvůli nedostatku pracovních míst v dané oblasti. (Krameš J., 2009, s. 77; Brčák a kol., 2010, s. 190)

Cyklická nezaměstnanost vzniká v okamžiku, kdy na trhu práce převyšuje nabídka práce poptávku po práci. Tento jev je příčinou průběhu hospodářského cyklu. Pokud je ekonomika ve fázi kontrakce, narůstá nezaměstnanost. (P. Musil a kol., 2008, s. 344)

3.3. Fiskální politika

Pod pojmem fiskální politiky rozumíme hospodářsko politická opatření vlády využívající soustavy příjmů a výdajů státního rozpočtu k ovlivňování ekonomických procesů. Jde zejména o záměrné změny ve výdajích ze státního rozpočtu a v daňovém systému s cílem

uvést ekonomiku do rovnováhy a podporovat její růst. (Krameš J., 2009, s. 130; Jurečka V. a kol, 2010, s.185)

3.3.1. Nástroje fiskální politiky

Fiskální politika používá k uvedení ekonomiky do rovnováhy a podpoře jejího růstu jednotlivé nástroje v podobě státního rozpočtu a daňového systému.

„Státní rozpočet je centralizovaným peněžním fondem, který vytvářejí, rozdělují a používají ústřední státní orgány.“ (J. Kloudová, 2009, s. 152)

Hlavním nástrojem vlády pro fiskální politiku je státní rozpočet. Vláda upravuje příjmy a výdaje státního rozpočtu, tak aby bylo dosaženo ekonomické rovnováhy, snížila se nezaměstnanost a stabilizovala se cenová hladina. Rozpočet se každý rok plánuje a na konci roku je srovnáván se skutečným. Může být vyrovnaný, schodkový a nebo v přebytku. Nejprve musí být návrh rozpočtu schválen poslaneckou sněmovnou. Poté může být přijat ve formě zákona. (P. Musil, 2008, s. 362; J. Brčák a kol., 2014, s. 197)

Příjmy státního rozpočtu tvoří zejména daně, cla, sociální pojištění, příjmy z prodeje státního majetku a přímé dotace.

Daně tvoří převážnou část příjmů do státního rozpočtu. Jsou ze zákona povinnou platbou soukromé sféry do veřejného rozpočtu. Rozeznáváme dva typy daní, přímé a nepřímé. Mezi přímé daně patří daně z příjmu fyzických a právnických osob, daň z nemovitostí a dědická daň. Nepřímé daně jsou součástí cen výrobků a služeb. Jedná se především o spotřební daň a daň z přidané hodnoty. (V. Jurečka a kol., 2010, s. 162)

Clo je protekcionistické opatření státu vůči dovozu zboží do dané země. Sociální pojištění je příjmem sraženým ze mzdy. Slouží k výplatě podpory v nezaměstnanosti, mateřství apod. (J. Kloudová, 2009, s. 153)

Výdaje státního rozpočtu se dělí na transferové platby a výdaje na vládní nákupy zboží a služeb. Transferové platby jsou výdaje sociálního charakteru, například podpora v

nezaměstnanosti a výplaty důchodů. Výdaji na vládní nákupy zboží a služeb financují oblasti školství, zdravotnictví a veřejnou správu. (P. Musil a kol., 2008, s. 362)

3.3.2. Expanzivní a restriktivní fiskální politika

Pomocí nástrojů fiskální politiky zvyšuje vláda příjmy nebo výdaje a snaží se tak dosáhnout rovnovážného stavu ekonomiky. Vláda provádí buď expanzivní politiku za účelem zvýšení ekonomického růstu, kdy zvyšuje výdaje a snižuje daně. A pro utlumení ekonomického růstu volí politiku restriktivní, kdy zvyšuje daně a snižuje výdaje.

(J. Brčák a kol., 2014, s.199)

3.4. Monetární politika

Monetární politika představuje soustavu hospodářsko-politických opatření centrální banky, která směřují k řízení peněžní zásoby nebo úrokové míry za účelem ovlivnění cenové hladiny, produktu, důchodu, zaměstnanosti. Uvedené základní makroekonomické veličiny tvoří konečné cíle monetární politiky. (Krameš J., 2009, s. 121)

3.4.1. Nástroje monetární politiky

Stejně jako u fiskální politiky používá centrální banka nástroje měnové politiky k uvedení ekonomiky do rovnováhy. Mezi tyto nástroje patří úroková míra a měnový kurz.

3.4.1.1 Úroková míra

Úrok je procento z částky, kterou si dlužník vypůjčil. Je to odměna za vypůjčený kapitál. Výše úroku závisí na množství zapůjčených finančních prostředků, na velikosti úrokové míry a na délce trvání půjčky. Úrokem je také výnos, který dostaneme pokud si peníze uložíme na spořicí účet. (J. Brčák a kol., 2014, s. 67)

Abychom zjistili správnou úrokovou míru musíme rozlišit nominální a reálnou úrokovou míru. Nominální úroková míra vyjadřuje pouze procentní přírůstek z uložené částky. Do reálné úrokové míry je zahrnuta změna cenové hladiny, tedy inflace. Reálnou úrokovou míru můžeme vypočítat pomocí Fisherovy rovnice.

$$i = r + \pi$$

i... nominální úroková míra

r... reálná úroková míra

π ... očekávaná míra inflace

(T. Pavelka, 2010, s. 74)

3.4.1.2 Měnový kurs

Nástrojem pro dosažení vnější rovnováhy ekonomiky je měnový kurs.

„Měnový kurz je cena jedné peněžní jednotky vyjádřená v jiné měně.“ (P. Musil a kol., 2008, s. 402)

Z této věty plyne, že měnový kurz nám udává, kolik musíme zaplatit jednotek jedné měny za jednotku měny druhé. Například, kolik Českých korun nás bude stát nákup jednoho Eura.

Měnový kurz můžeme vyjádřit pomocí přímého a nepřímého kurzového zápisu. Nejčastěji se setkáváme s přímým zápisem měnového kurzu. Pomocí tohoto zápisu vyjadřujeme cenu jednotky zahraniční měny v měně domácí. Naopak nepřímý zápis je cena jednotky domácí měny vyjádřená v cizí měně. (T. Pavelka, 2010, s. 158)

Přímý zápis	1 EUR= 25 CZK
Nepřímý zápis	1 CZK= 0,04 EUR

Cenu měnového kurzu určuje nabídka a poptávka po penězích na měnovém trhu. Měnový trh se skládá ze 2 částí, z valutového a devizového trhu. Na valutovém trhu se obchoduje s hotovostní formou peněz. Důležitějším trhem je bezhotovostní trh devizový, na kterém se skutečně tvoří měnové kurzy. Měny na devizových trzích mají podobu bankovních vkladů. (P. Musil a kol., 2008, s. 402)

Domácí vývozci a zahraniční investoři, kteří nakupují česká aktiva, vytvářejí poptávku po domácí měně. S klesající cenou domácí měny, roste poptávka. Oproti tomu nabídku tvoří domácí importéři a investoři nakupující zahraniční aktiva.

S rostoucí poptávkou po domácí měně dochází ke zhodnocování kurzu vůči zahraniční měně, takzvané apreciaci. Domácí měna se stává dražší, tudíž k jejímu nákupu bude stačit vynaložit menší množství finančních prostředků.

Pojem depreciační naopak označuje znehodnocení domácí měny. Poptávka po ní klesá a na trhu vzniká přebytek této měny. Stává se levnější a proto musíme za její nákup zaplatit více peněz. (T. Pavelka, 2010, s. 160)

3.2.1.2.5 Systémy měnových kurzů

Centrální banka každého státu si určuje, jaký systém měnových kurzů bude používat. Monetaristé uplatňují plovoucí měnový kurz neboli floating. Kurz je volně určován na základě poptávky a nabídky na měnovém trhu. Tento systém, kdy je centrální banka stranou a nereaguje na situaci na trhu, se nazývá čistý floating. Oproti tomu v systému řízeného floatingu může centrální banka svými intervencemi, nákupem nebo prodejem zahraničních měn, ovlivnit kurz. (J. Brčák a kol., 2014, s. 170)

Druhým typem je systém fixních (pevných) měnových kurzů. To znamená, že centrální banka ukotví národní měnu k nadnárodní měně (např.: Euro, USD) a nenechává domácí kurz volně se pohybovat, ale snaží se držet kurz ve stanoveném rozmezí od nadnárodní měny, tzv. flukтуаčním pásmu. Flukтуаční pásmo je ohraničeno spodní a horní hranicí, ve které se kurz může volně pohybovat. Centrální banka pak při překročení hranice začne intervenovat, dokud se kurz nevrátí do pásma. Jednou z výhod je obrana centrální banky proti inflaci, kterou vyvolává depreciační. Dále chrání zahraniční obchodníky, proti častým změnám měnových kurzů. (R. Holman, 2016, s. 566)

3.4.2. Expanzivní a restriktivní měnová politika

V měnové politice ovlivňuje centrální banka výkon ekonomiky pomocí již zmíněných nástrojů. Pokud chce banka podpořit ekonomický růst používá expanzivní politiku. Ale pokud chce růst ekonomiky utlumit zvolí politiku restriktivní. (J. Brčák a kol., 2014, s. 206)

3.5. Evropská unie

Evropská unie je sdružení demoratických evropských zemí , které společně aspirují o prosperitu a mír. Evropská unie se nyní skládá z 28 států Evropy.

Hospodářskou spolupráci v roce 1951 započala Franci, Belgie, Lucembursko, Nizozemsko, Německo a Itálie. V průběhu let se připojily další evropské země. Jako poslední do Evropské unie vstoupilo v roce 2013 Chorvatsko. (K. Hlavatá a kol., 2008, s.6)

3.5.1. Instituce EU

Obdobně jako u státního zřízení má i Evropská unie své instituce, které řídí chod a stabilitu dané ekonomiky. Hlavní roli v institucionární struktuře Evropské unie zastupuje Evropská rada, Rada ministrů, Evropská komise a Evropský parlament a Evropský soudní dvůr.

3.5.1.1 Evropská rada

Evropská rada vznikla na začátku 70. let a je hlavní institucí Evropské unie. Zasedání Evropské rady se účastní hlavy států nebo předsedové vlád členských zemí EU. Scházejí se minimálně dvakrát do roka (summit Evropské unie).

Cílem Evropské rady je poskytnout unii potřebné podněty pro její rozvoj a vymezovat její směřování.

3.5.1.2 Rada ministrů

Rada EU neboli Rada ministrů, zastupuje členské státy Evropské unie a rozhoduje o všech otázkách integrace.. Síldo Rady EU se nachází v Bruselu.

Je to rozhodující organ EU. Má velmi široké pravomoci. Rada EU se schází v různém složení, dle témat, které se probírají, vždy jen jeden zástupce z každého členského státu který musí být na úrovni ministra například Rada ministrů zemědělsví a Rada ministrů financí. Ministři jednotlivých států se domlouvají na učitých politických krocích. Každých 6 měsíců

předsedá Radě EU jedna členská země. Předsedající země svolává a řídí zasedání Rady. Rada EU je přímým realizátorem aktivit, které navrhuje Evropská rada.

3.5.1.3 Evropská komise

Úloha Evropské komise spočívá prosazování obecných zájmů EU, provádí politiky, plní rozpočet EU a vymáhá dodržování právních předpisů. Evropská komise je politicky nezávislý výkonný orgán EU. Evropská komise také projednává legislativní návrhy, které následně schvaluje Rada EU a Evropský parlament.

Komise je jmenována každých pět let. Úkol evropské komise je například chránit zájmy EU a občanů, v problematice, která nejde řešit na vnitrostátní úrovni.

3.5.1.4 Evropský parlament

Evropský parlament je zákonodárným orgánem EU a nejdůležitější institucí Evropské unie. Parlament zasedá v Bruselu, Štrasburku a také má sekretariát v Lucembursku. Poslanci evropského parlamentu jsou voleni občany EU každých 5 let. Hlavním úkolem parlamentu je přijímat evropské právní předpisy.

Parlament vykonává 3 hlavní funkce :

- Legislativní (Schvalování právních předpisů EU, Rozhoduje v otázkách mezinárodních dohod, rozhoduje o rozšíření EU o nové státy a kontroluje pracovní program komise)
- Dozorčí (Demokratická kontrola všech orgánů, projednává měnovou politiku s Evropskou centrální bankou, volí předsedu komise a schvaluje složení komise a jiné)
- Rozpočtová (sestavuje společně s Radou rozpočet Evropské unie a schvaluje dlouhodobý rozpočet EU) (K. Hlavatá a kol., 2008, s. 16)

3.5.1.5 Evropský soudní dvůr

Evropský soudní dvůr je největší autoritou při aplikaci evropského práva. Má za úkol řešit zejména spory mezi členskými státy navzájem, mezi EU a členskými státy, mezi

unijními institucemi a mezi jednotlivci a EU. Každá členská země posílá do Evropského soudního dvora jednoho soudce, který je po dohodě všech zemí jmenován na 6 let. Soud má i své generální advokáty. (R. Baldwin a kol., 2013, s. 94)

3.5.2. Důležité smlouvy a opatření Evropské unie

Veškerá rozhodnutí Evropské unie podléhá pravidlům stanoveným ve smlouvách, které byly schváleny všemi členskými státy Unie.

Smlouvy definují cíle EU a pravidla, jimiž se řídí jednotlivé orgány Unie. Dále vymezují vztah EU vůči členským státům. Jednotlivé smlouvy jsou podle potřeby v průběhu času novelizovány.

3.5.2.1 Maastrichtská smlouva

Maastrichtská smlouva neboli Smlouva o Evropské unii vstoupila v platnost 1. ledna 1993 a umožnila zahájit politickou integraci. Jejím základem jsou tři pilíře: stávající evropské společenství, společná zahraniční a bezpečnostní politika a spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí. Smlouva zavádí evropské občanství, posiluje pravomoci Evropského parlamentu a zakládá hospodářskou a měnovou unii. Mezi základní cíle Maastrichtské smlouvy patří:

- posílit demokratickou legitimitu institucí
- zefektivnit fungování institucí
- založit hospodářskou a měnovou unii
- rozvíjet sociální rozměr Společenství
- zavést společnou zahraniční a bezpečnostní politiku

(R. Baldwin a kol., 2013, s. 51)

3.5.2.2 Amsterdamská smlouva

Amsterodamská smlouva vstoupila v platnost 1. května 1999. Cílem sespsání Amsterodamské smlouvy byla úprava, korigování a zjednodušení základních smluv Evropské unie a změna volebních předpisů pro volby do Evropského parlamentu.

(R. Baldwin a kol., 2013, s. 54)

3.5.2.3 Evropský mechanismus stability

Evropský stabilizační mechanismus je stálý záchraný fond pro státy eurozóny. ESM poskytuje pomoc členským státům, které se dostaly do finančních problémů. Tento mechanismus nahradil evropské stabilizační opatření a chrání tak finanční stabilitu EU před silnými tlaky na trzích se státními dluhopisy v eurozóně.

3.5.2.4 Pakt stability a růstu

Pakt stability a růstu je dohoda mezi členy eurozóny, tedy zeměmi, které používají jako svou měnu Euro. Pakt se týká koordinace rozpočtových politik jednotlivých států. Evropská unie se tak snaží předejít případným vysokým deficitům státního rozpočtu či vysokým veřejným dluhům, což by mohlo způsobit nárůst inflace a nestabilní měnu. V případě nedodržení maximální výše deficitu, mohou být jednotlivé státy potrestány podle uvedených sankcí.

„Pakt se vztahuje na všechny členské státy EU, ale použití nápravné části je možné jenom v případě zemí eurozóny.“

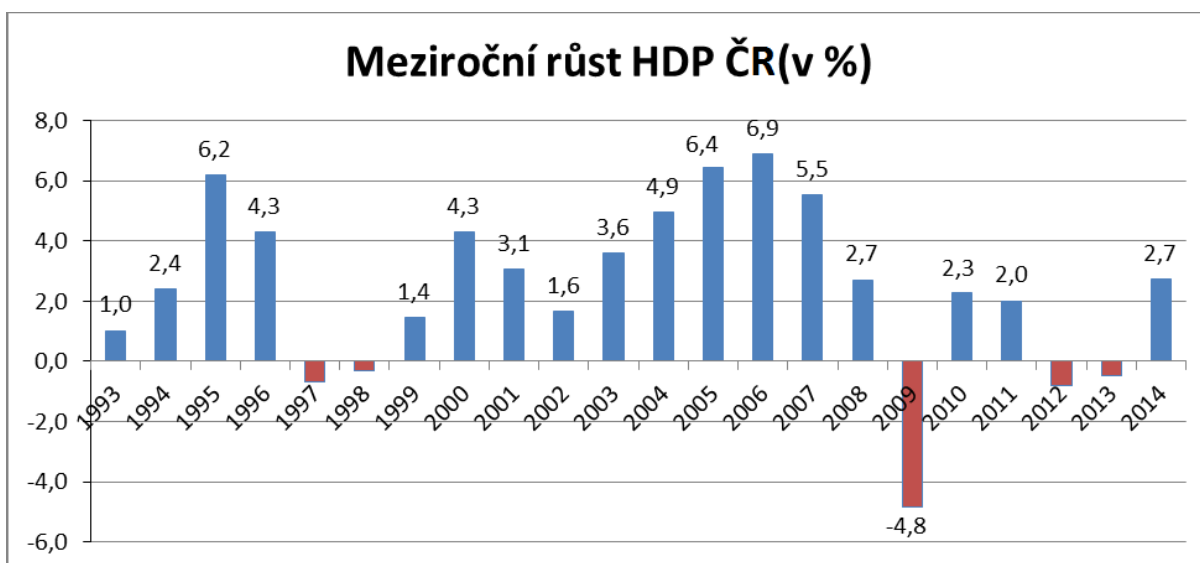
(R. Baldwin a kol., 2013, s. 496)

4. Praktická část

4.1. Vývoj ekonomiky České republiky

Charakteristickým znakem tržní ekonomiky je její cyklický vývoj. Podle růstu či poklesu HDP, je možno rozlišit vývoj ekonomiky v České republice takto:

Graf 2: Meziroční růst HDP ČR od roku 1993 do roku 2014 (v %)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ)

Rozdělením Československa, v roce 1993, vstupuje česká ekonomika do fáze expanze neboli oživení. Tento krátkodobý hospodářský růst umožnila liberalizace cen a devalvace měny spolu s restriktivní politikou. Meziroční růst HDP činil v roce 1993 1 % a v roce 1994 už 2,4 %, reálný hrubý domácí produkt tehdy vzrostl na 1 364,8 miliard Kč. V roce 1995 se česká ekonomika dostává na vrchol hospodářského cyklu, HDP vzrostlo o 6,2% oproti předchozímu roku. Po vrcholu zpravidla nastává kontrakce a ta přišla v roce 1996. Meziroční růst se tehdy snížil na 4,3 %. Reálný HDP v tomto roce činil už 1 812,6 mld. Kč.

V roce 1997 nastala měnová krize, jedná se o největší pokles posledních let. Tento rok přinesl snížení meziročního růstu HDP o 0,7 %. Ekonomika se dostala na samotné dno. Tato recese byla zapříčiněna nestabilním politickým prostředím a nekoordinovanou restriktivní měnovou a fiskální politikou. Měnové opatření ČNB a vlády vedlo k nedostatečné agregátní

poptávce. V průběhu roku se ovšem ekonomika začíná zvedat ode dna. V roce 1998 poklesl meziroční růst již jen o 0,3 %. A tak reálný HDP roku 1998 činil 2 142,6 miliard korun.

Oživení české ekonomiky přišlo v roce 1999, s meziročním nárůstem HDP 1,4 %. Meziroční růst HDP v roce 2000 měl hodnotu 4,3 %. Roky 2001 a 2002, sice přinesly menší pokles či zpomalení. Z důvodu recese světového hospodářství, klesla hodnota růstu HDP v roce 2001 na 3,1 %, a v roce 2002 klesla o další procento na 1,6 %. Ale oživení přišlo hned následující rok. Ekonomika nabírá na síle a meziroční růst HDP se zvyšuje. Tento silný růst byl hlavně zapříčiněn navázáním nových, mezinárodně-obchodních vztahů a vstupem do Evropské unie. Růst HDP každoročně expandoval až do roku 2006, kdy se dostal na vrchol a dosáhl hodnoty 6,9 %. Reálný HDP potom činil 3 507,1 miliard Kč.

Po roce 2006 se ekonomika začala dostávat do útlumu a na řadu přichází kontrakce. Přes meziroční růst 5,5 % v roce 2007 a 2,7 % v roce 2008, se česká ekonomika ocitla po 12-ti letech znovu v krizi v roce 2009, což se projevilo meziročním poklesem HDP o 4,8 %. Touto krizí se tak uzavřel hospodářský cyklus trvající od roku 1997. Meziročně HDP poklesl z 4 015,3 mld. Kč v roce 2008 na 3 921,8 mld. Kč v roce 2009. Tuto kontrakci vyvolala globální finanční a hospodářská krize, kterou odstartoval již v roce 2007 Americký hypotéční trh. Dalším důsledkem byla vysoká cena ropy. Ve své síle se krize mohla projevit díky velmi rychlému nárůstu hypotéčních půjček, uvolněné monetární politice a špatným prognózám vlády.

Již na konci roku 2009 se ekonomika začala uzdravovat. Roky 2010 a 2011 přinesly ekonomický růst a meziroční údaje se dostaly do kladných hodnot. V roce 2010 se hrubý domácí produkt zvýšil o 2,3 %, ovšem v rok 2011 zaznamenal pokles růstové dynamiky. Za celý rok 2011 vzrostl HDP jen o 2 % na 4 033,8 miliard korun. Tento ekonomický růst byl tažen zejména rostoucí výkonností v průmyslových odvětvích a odvětvích orientovaných na export.

Krize roku 2009 byla velmi hluboká a její negativní důsledky se projeví i v dalších letech. Česká ekonomika se už po druhé za 5 let ocitla v recesi. Příčinou recese v letech 2012 a 2013 je dluhová krize eurozóny. Hlavním důvodem dopadu této krize na Českou republiku je obava domácích a vlády z přílišné zadluženosti. Díky této obavě klesá domácí poptávka. Co se týče zahraniční poptávky, ta klesá ve prospěch jiných evropských zemí. Proto v roce 2012

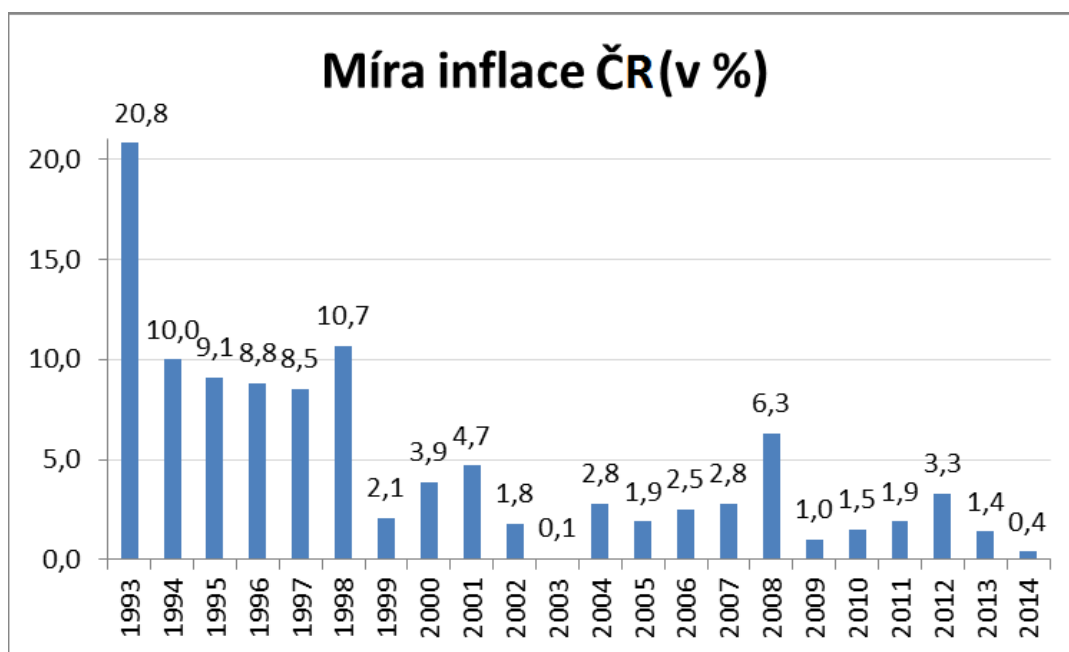
poklesl meziroční HDP v úhrnu o 0,8 % a v roce 2013 o dalších 0,5 %. Období 2009-2013 můžeme nazvat efektem „dvojitého vé“, jak se dvoum po sobě jdoucím recesím vzhledem ke tvaru křivky vývoje říká. Reálný hrubý domácí produkt roku 2013 činil 4 098,1 miliard korun.

Rok 2014 znamenal pro českou republiku znovu ekonomický růst. Ekonomika expandovat. Meziroční růst HDP se přiblížil k hranici 3 %. K tomuto růstu přispěl růst výdajů domácností a vlády na konečnou spotřebu, růst hrubého kapitálu a především zahraniční poptávka.

4.2. Míra inflace v průběhu vývoje ekonomiky ČR

Výkonost ekonomiky v jednotlivých obdobích můžeme znázornit také pomocí změn cenové hladiny.

Graf 3: Míra inflace ČR od roku 1993 do roku 2014 (v %)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ)

Zavedením daně z přidané hodnoty v roce 1993, vystoupala míra inflace až na 20,8 %. Ovšem hned následující rok se jí centrální bance podařilo snížit na 10 %. A v letech 1995 a 1996 měla míra inflace už klesající tendenci. Klesající tendence míry inflace pokračovala i

v roce 1997, kdy klesla o dalších 0,3 %. Ovšem díky měnové krizi v tomto roce, narostla inflace v roce 1998 o 2,2 % na 10,7 %.

Z počátku roku 1998 změnila centrální banka režim měnové politiky a začala inflaci cílovat. Což se projevilo v následujících letech. Cílováním se podařilo snížit inflaci až pod 3%, hned v roce 1999 na 2,1 %. V následujících 2 letech se inflaci podařilo držet ve stanoveném rozmezí. Pak se ale inflace začala snižovat, přes 1,8 % v roce 2002 až na 0,1 % v roce 2003. Což bylo do určité míry považováno za zpomalení růstu ekonomiky.

Vstupem do Evropské unie se podařilo inflaci dostat na cílovou hodnotu. V roce 2004 dosáhla míra inflace 2,8 % a držela se okolo 2% hranice i v následujících letech. Od konce roku 2005 bylo dalším cílem centrální banky dostat inflaci do rozmezí 2-4 %. V celém období cílování inflace se většinou centrální banka dostala pod stanovenou hranici. Výjimkou byl rok 2008, kdy se míra inflace vychýlila nad stanovenou horní hranici a to na 6,3 %. Hlavním důvodem tohoto nárůstu byl vliv změn v nepřímých daní.

Světová ekonomická recese roku 2009 srazila míru inflace opět na 1 % hranici. Rok 2010 se nesl ve znamení další změny, ČNB zavedla nový inflační cíl. Inflaci zacílila mezi rozmezí 1-3 %. Slabé oživení české ekonomiky nezpůsobovalo inflační tlaky, proto se v roce 2010 zvýšila míra inflace pouze o 0,5 %. Zvýšení ovlivnilo zvýšení regulovaných cen, vývoj cen potravin a pohonných hmot a úpravy nepřímých daní.

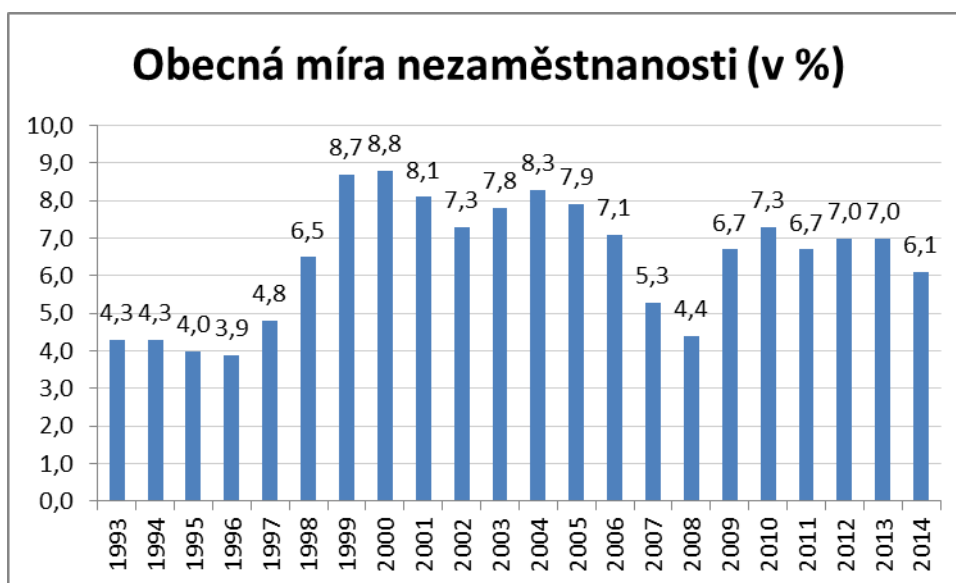
Inflační cíl se dařilo plnit pouze do roku 2012, kdy míra inflace vystoupala na 3,3 %. Příčinou byla nepříznivá ekonomická situace, v čele se slabou domácí poptávkou. Došlo ke zvýšení sazeb DPH a spotřební daně, ke zvýšení cen energií apod.

V roce 2013 se ČNB podařilo vrátit inflaci do požadovaného rozmezí. Ovšem v roce 2014 spadla hodnota až pod cílovou hranici na 0,4 %. A to v důsledku snížení cen potravin, nápojů a pohonných hmot. Tato hodnota je nejnižší od roku 2003.

4.3. Nezaměstnanost v průběhu vývoje ekonomiky ČR

Pomocí obecné míry nezaměstnanosti můžeme znázornit procento nezaměstnaných obyvatel v jednotlivých letech vývoje.

Graf 4: Obecná míra nezaměstnanosti od roku 1993 do roku 2014 (v %)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ)

V počáteční fázi se do počtu nezaměstnaných promítly důsledky udržování „plné zaměstnanosti“ z období před transformací. Expanze ekonomiky držela v letech 1993 až 1995 míru nezaměstnanosti okolo hranice 4 %. Nejnižší procento zaznamenal rok 1996, nezaměstnaných tehdy bylo okolo 201 tisíc.

Poté rostla míra nezaměstnanosti o 1-2 % každý rok, což je přibližně 100 tisíc nezaměstnaných. V roce 1997 bylo evidováno 248 tisíc nezaměstnaných. Procentuálního maxima 8,8 %, dosáhla míra nezaměstnanosti v roce 2000. Evidence tehdy zaznamenala téměř 455 tisíc lidí bez práce. Tento růst byl způsoben zpřísněním měnové politiky v roce 1996 a měnovou krizí roku 1997. To zpomalilo dynamiku růstu české ekonomiky a její následný pokles. To naznačuje cyklickou povahu nezaměstnanosti v tomto období. Díky restrukturalizaci podniků je pro toto období typická i nezaměstnanost strukturální.

Navazováním nových obchodních vztahů se od roku 2001 nezaměstnanost začala snižovat, pracovní se prosadilo každým rokem asi 40 tisíc lidí. Ovšem výjimka přišla v roce

2003, kdy stoupla míra nezaměstnanosti o půl procenta. A v roce 2004 vystoupla opět až nad 8 % hranici. Důvodem, 426 tisíc nezaměstnaných, byl vstup do Evropského společenství a s ním zvýšení výdajů na pasivní politiku zaměstnanosti. Následující roky už odstartovaly dlouhodobější pokles nezaměstnanosti, také díky zvyšujícím se výdajům na aktivní politiku zaměstnanosti. Tento pokles trval až do roku 2008, kdy se počet nezaměstnaných snížil na 230 tisíc. V období let 2004-2008 klesla tedy míra nezaměstnanosti téměř o 4 %.

Světová krize v roce 2009 zapříčinila skokový nárůst nezaměstnanosti tento rok o více než 2 %. A v roce 2010 míra nezaměstnanosti pozvolna rostla na hranici 7,3 %. Rok 2010 eviduje 383,7 tisíc osob bez práce.

Mírný pokles nezaměstnanosti pozorujeme v roce 2011, kdy se na trhu práce objevilo více volných míst. Ovšem následující dva roky posunula dluhová krize Eurozóny míru nezaměstnanosti znovu na 7 %.

Expanze ekonomiky a zejména zvýšení zahraniční poptávky v roce 2014 přinesla pokles na 6,1 %. Tomuto procentu odpovídá asi 305 tisíc nezaměstnaných.

4.4. Vývoj zadluženosti ČR

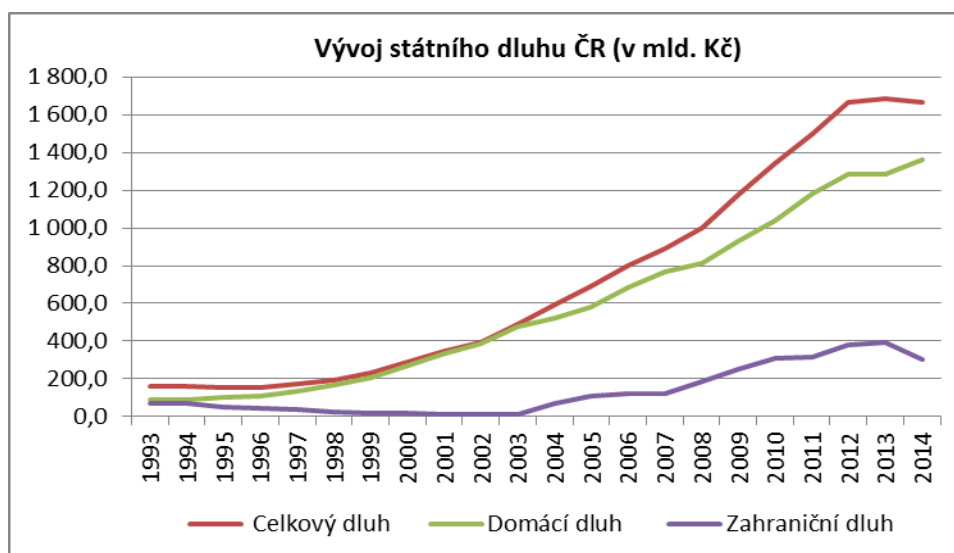
Státní dluh je tvořen závazky vlády a vzniká deficitním financováním státního rozpočtu. Zadluženost České republiky se od roku 1996 do roku 2013 prudce zvyšoval, ale v porovnání s ostatními státy je na tom relativně dobře. Vývoj zadluženosti České republiky od roku 1993 až do roku 2014 je popsán v následující tabulce.

Tabulka 2: Vývoj státního dluhu ČR od roku 1993 do roku 2014 (v mld. Kč)

Vývoj státního dluhu (v mld. Kč)			
Rok	Celkový dluh	Domácí dluh	Zahraniční dluh
1993	158,8	86,4	72,4
1994	157,3	90,2	67,1
1995	154,4	101,2	53,1
1996	155,2	110,9	44,3
1997	173,1	134,8	38,3
1998	194,7	170,0	24,6
1999	228,4	207,1	21,2

2000	289,3	269,6	19,7
2001	345,0	336,2	8,8
2002	395,9	386,7	9,2
2003	493,2	479,9	13,3
2004	592,9	522,6	70,3
2005	691,2	581,8	109,4
2006	802,5	680,9	121,6
2007	892,3	769,3	123,0
2008	999,8	814,3	185,5
2009	1 178,2	926,7	251,5
2010	1 344,1	1 036,3	307,8
2011	1 499,4	1 182,2	317,2
2012	1 667,6	1 287,3	380,3
2013	1 683,3	1 288,1	395,2
2014	1 663,7	1 363,7	300,0

Graf 5: Vývoj státního dluhu ČR od roku 1993 do roku 2014 (v mld. Kč)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ)

Z tabulky a grafu je jasné, že největší podíl na celkovém dluhu měl dluh domácí. Domácí dluh se v průběhu vývoje stále navyšoval, kdežto dluh zahraniční se v některých letech snížil.

V prvním roce samostatné České republiky činil celkový dluh méně než 160 miliard korun. Domácí i zahraniční dluh se pohyboval na přibližně stejné úrovni okolo 80 miliard. Od té doby zahraniční dluh klesal až do roku 2001, kdy se dostal na historicky nejnižší hranici 8,8 mld. Kč. Už v roce 1995 byl domácí dluh 2 krát vyšší než zahraniční a celkový dluh

vzrostl na 155 miliard. O další 2 roky později už byl domácí dluh více než třikrát vyšší a tak to pokračovalo i v dalších letech, i přes to, že zahraniční dluh začal od roku 2002 narůstat. V roce 2004 přesáhl celkový státní dluh 500 miliard, jehož podstatnou většinu tvořil domácí dluh. V roce 2008 už celkový dluh atakoval 1 000 miliardovou hranici. Tisíci miliardovou hranici přesáhl v roce 2010 i samostatný domácí dluh. Nejvyšší hodnota zahraničního dluhu byla 395,2 mld. Kč a to v roce 2013. Do roku 2016 vzrostl Celkový dluh na 1 663, 7 mld. Kč. Domácí dluh z toho tvořil 1 363,7 miliard a zahraniční rovných 300 mld. Kč.

4.5. Účelnost fiskální a monetární politiky v průběhu vývoje ekonomiky ČR

Na základě výročních zpráv Ministerstva financí a ČNB lze zhodnotit účelnost či účinnost fiskální a monetární politiky.

Po vzniku samostatné České republiky mělo opatření vlády v podobě fiskální restrikce pozitivní vliv na vývoj ekonomiky a ekonomika tak fungovala nad svým potenciálem. Cílem vlády byl vyrovnaný státní rozpočet a boj proti inflaci. Právě vysoká inflace dokazuje, že expanzivní měnová politika nebyla vhodným nástrojem. Centrální banka udržovala režim fixního kurzu a zavedením plné směnitelnosti koruny došlo k velkému přílivu zahraničního kapitálu. Tato politika byla spolu s krizí v Asii důvodem hospodářské krize v roce 1997.

Světová krize v Asii způsobila stažení kapitálu z rozvojových trhů, čímž byla postižena i česká ekonomika. Ztráta kapitálu vytvářela velký tlak na kurz koruny. ČNB se snažila svými intervencemi tomuto tlaku zabránit. Přes neúspěšné pokusy musela nakonec centrální banka přejít z pevného kurzu na plovoucí. Zavedením pohyblivého měnového kurzu se situace stabilizovala a ČNB začala postupně snižovat úrokové sazby.

Po krizi v roce 1997 změnila vláda svou politiku na expanzivní a ekonomika začala znovu expandovat. Růst vládních výdajů tak byl jednoznačně příznivý a fiskální politika působila stabilizačně. I přes zvyšující se výdaje se reálný HDP dostal pod úroveň potenciálního HDP a ekonomika fungovala pod úrovní produktu až do vstupu do EU.

Od roku 1998 začala ČNB cílovat čistou inflaci. Čistá inflace je očištěna od vlivu regulovaných cen, nepřímých daní a rušení dotací. Celkovou míru inflace se tak podařilo snížit o více než 8 % hned následující rok. Čistá inflace se v následujících letech držela pod cílovým koridorem, což značí, že byla politika centrální banky příliš restriktivní. Z důvodů nedosažení vytčeného cíle snižovala ČNB postupně cílový koridor. Významným okamžikem byl přechod ČNB na cílování celkové inflace, který vyvolalo neúspěšné cílování čisté inflace. Inflační cíl celkové inflace byl stanoven ve výši 3-5 % k lednu 2002 a dlouhodobý cíl 2-4 % k prosinci 2005. Ale v cílovém rozmezí se inflaci podařilo udržet pouze v roce 2001, 2004, 2005 a 2008. V roce 2003 se míra inflace dostala hluboko pod stanovený cíl na 0,1 %, což je nejnižší procentuální hranice ve sledovaném období. Hlavní příčinou nízké inflace byly vnější vlivy. ČNB očekávala výrazné oslabení koruny, ale oslabení bylo jen mírné. Koruna posílila vůči dolaru a to tlumilo vnější inflační tlaky. I přes zpomalení ekonomiky pokračovala centrální banka v expanzivní měnové politice.

Zpřísnění měnové politiky a hospodářská krize způsobila vysoký nárůst nezaměstnanosti nad 8 %. Okolo osmiprocentní hranice se nezaměstnanost držela až do roku 2005. A v následujících letech se začala výrazně snižovat.

Od vstupu do EU v roce 2004 pokračovala vláda v silné expanzivní politice. HDP stále narůstalo s pomocí vysokého nárůstu investic a převahy vývozu nad dovozem. V roce 2005 se poprvé v historii podařilo, aby ekonomika pracovala téměř na své potenciální úrovni. V roce 2006 centrální banka upustila od expanzivní měnové politiky tím, že zvyšovala úrokové sazby. A v následujících letech ČNB zpřísnila měnovou politiku, což stabilizovalo hospodářský vývoj.

Z vývoje bylo jasné, že vládní výdajová politika ztrácí schopnost stabilizovat ekonomiku. V následujících letech se produkční mezera začala zvyšovat, což nazačovalo, že by mohlo dojít k přehřátí ekonomiky. K přehřátí ekonomiky došlo v roce 2007. To vyvolalo potřebu restriktivních opatření, které se uskutečnily v roce 2008, když začala na českou ekonomiku dopadat světová recese. Vláda snížila výdaje a agregátní poptávku. Ovšem zvýšení daní a regulačních poplatků vyvolalo zvýšení míry inflace na 6,3 %. Takto vysoká míra inflace byla také zapříčiněna růstem cen komodit na zahraničních trzích. Restriktivní politika z počátku roku měla stabilizační účinky na produkční mezera. V průběhu roku v

návaznosti na vývoj ekonomiky se restriktivní politika centrální banky změnila na expanzivní.

Světová hospodářská krize v roce 2009 dostala českou ekonomiku do poklesu 4,8 % a pod potenciální produkt. Začala se znovu zvyšovat nezaměstnanost to vyvolalo zvýšení výdajů na politiku zaměstnanosti. Zvýšené vládní výdaje zmírnily celkový pokles HDP. ČNB v průběhu roku opět snížila úrokové sazby na historicky nejnižší úroveň. Cenová hladina v krizi klesla na 1 %. A to i přes oslabení koruny vůči dolaru i euru. Snižování sazeb v takovém případě představovalo vhodnou politiku.

Od roku 2010 bylo hlavním úkolem měnové politiky zotavení ekonomiky z krize. Zpožděný vliv útlumu ekonomické aktivity vedl k dalšímu nárůstu nezaměstnanosti. Začátkem roku 2010 začala ČNB cílovat inflaci okolo dvouprocentní hranice +/- 1 %. Vlivem nízké inflace centrální banka dále snižovala úrokové sazby s výjimkou diskontní. V roce 2011 došlo k nárůstu inflace nad úroveň dvou procent, který byl způsoben zejména částečným promítnutím zvýšení sazby DPH do cen potravin. Prohlubující se dluhová krize některých států zvýšila obavu z rizika. To mělo za následek výrazné oslabení koruny. Ale ČNB nechala měnovou politiku oproti minulému roku beze změny a výši úrokových sazeb neměnila.

Vlivem pokračující fiskální konsolidace, dluhové krize, snižující se spotřeby domácností i vlády a útlumu investic do zásob pokleslo HDP v roce 2012 o 0,9 %. ČNB v průběhu roku snížila měnověpolitické úrokové sazby na minimum, dokud nedošlo k nárůstu inflačních tlaků. Celková míra inflace se vyhoupla na 3,5 %, hlavně v důsledku lednového zvýšení snížené sazby DPH, růstu cen světových komodit a dovozních cen.

V průběhu roku 2013 se postupně ukázalo, že hospodářská recese a útlum na trhu práce odeznívají jen velmi pomalu a jejich protiinflační dopady vedou spolu s poklesem cen surovin a energií k dalšímu snižování inflace. To vyvolalo potřebu uvolnění dosavadní měnové politiky a snahu oslabit kurz. Pomocí intervencí ČNB na devizovém trhu se podařilo přiblížit kurz koruny k 27 CZK/EUR. A inflace se tak vrátila do cílového rozmezí.

Produkční mezeru se v průběhu roku 2014 podařilo snížit téměř o 2 % oproti předchozímu roku. Zvyšující se domácí poptávka, výdaje na konečnou spotřebu a tvorba hrubého fixního kapitálu způsobila meziroční růst HDP o 2 %. Na čemž se vedle odeznění

restriktivního působení domácí fiskální politiky podílela i uvolněná měnová politika a v menší míře též oživení zahraniční poptávky. S oživováním ekonomiky rostla i poptávka po práci a nezaměstnanost tak klesla na 6,1 %. Dezinflaci způsobilo zejména zlevnění elektřiny, pokles cen výrobců v eurozóně a v závěru roku i pokles cen ropy. Inflace tak spadla hluboko pod inflační pásmo na 0,4 %. Česká republika zvýšila růst ekonomiky, s velkou pomocí uvolněné měnové politiky. ČNB bojovala proti inflaci svou uvolněnou měnovou politikou, stále držela kurz okolo hranice 27 CZK/EUR.

4.6. Hypotézy budoucího vývoje české ekonomiky

Makroekonomická analýza oboru finanční politiky Ministerstva financí předpokládá pozvolné oživování ekonomické aktivity České republiky i v následujících letech. V roce 2015 počítá se podobným růstem ekonomiky jako předchozí rok. V roce 2016 by růst reálného HDP mohl mírně klesnout. Tento stálý růst by měla hlavně podporovat domácí poptávka, což by mělo vést ke zvýšení dovozu.

Díky výraznému poklesu ceny ropy, by se v roce 2015 mohla snížit míra inflace na 0,3 %. Na nízké inflaci se hlavně podepsalo zavedení druhé snížené sazby DPH, zrušení většiny poplatků ve zdravotnictví a zlevnění elektřiny, směnný kurz a pokles ceny ropy. Nízká inflace podpoří růst reálného disponibilního důchodu a tím vzroste i spotřeba domácností. V roce 2016 by měla vzrůst až k 2 % inflačnímu cíli ČNB a pohybovat se v jeho dolní polovině.

Pozvolný růst ekonomické aktivity by měl v příštích letech snižovat nezaměstnanost. Mohly by se zvýšit mzdy v roce 2015 o 3,9 % a v roce 2016 vzhledem k demografickému vývoji o dalších 4,1 %.

Vývoj ceny ropy a směnného kurzu bude mít pozitivní vliv na běžný účet platební bilance. Jenž by mohl zůstat v mírném přebytku stejně jako v roce 2014. Pokles celkové výše vládního dluhu by měl pokračovat i v následujících letech.

Tato predikce Ministerstva financí značí zlepšené postavení České republiky. Vypadá to, že se česká ekonomika dostala ze zjetí krize a bude v příštích letech expandovat.

4.7. Porovnání ukazatelů vývoje české ekonomiky s vybranými státy Evropské unie

V následujících tabulkách a grafech je popsán vývoj jednotlivých ukazatelů vývoje ekonomiky vybraných států Evropské unie. Mezi vybrané ukazatele patří míra růstu reálného HDP, obecná míra nezaměstnanosti a míra inflace. Podle dostupných podkladů z Eurostatu je popsán vývoj v letech 2004-2014. Mezi vybrané státy patří Belgie, Česká republika, Francie, Itálie, Německo, Rakousko, Řecko, Slovensko, Španělsko a Spojené království. Vývoj jednotlivých států je porovnán i s průměrem Evropské unie (EU 28=100).

4.7.1. Míra růstu reálného HDP

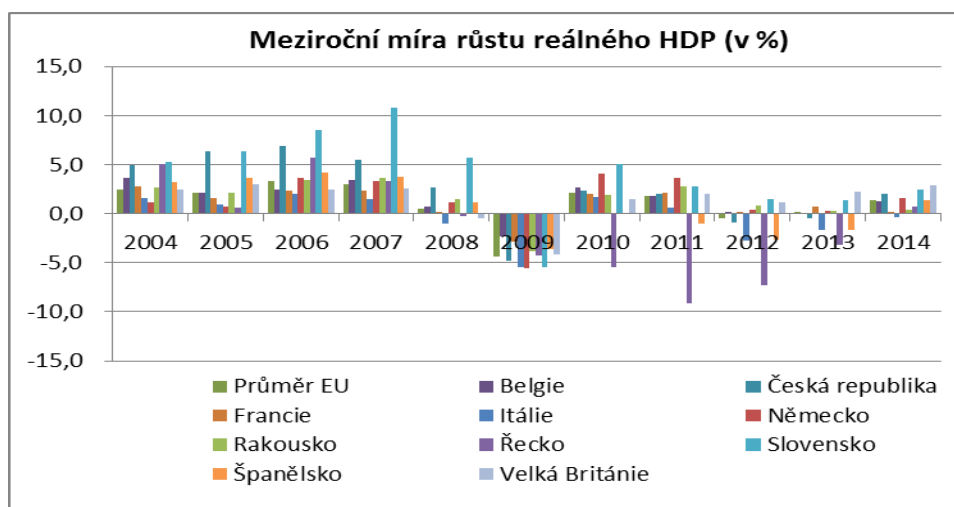
Růst objemu HDP byl vypočítán s použitím údajů v cenách předchozího roku. Pro zjišťování míry růstu reálného HDP se používá HDP v běžných cenách oceněný v cenách předchozího roku. U takto spočtených objemových změn převedených na úroveň referenčního roku (tzv. zřetězené údaje) pak není míra růstu ovlivněna cenovými pohyby.

Tabulka 3: Meziroční míra růstu HDP v EU od roku 2004 do roku 2014 (v %)

Země	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Průměr EU	2,5	2,1	3,3	3,0	0,5	-4,4	2,1	1,8	-0,5	0,2	1,4
Belgie	3,6	2,1	2,5	3,4	0,7	-2,3	2,7	1,8	0,2	0,0	1,3
Česká republika	4,9	6,4	6,9	5,5	2,7	-4,8	2,3	2,0	-0,9	-0,5	2,0
Francie	2,8	1,6	2,4	2,4	0,2	-2,9	2,0	2,1	0,2	0,7	0,2
Itálie	1,6	0,9	2,0	1,5	-1,0	-5,5	1,7	0,6	-2,8	-1,7	-0,4
Německo	1,2	0,7	3,7	3,3	1,1	-5,6	4,1	3,7	0,4	0,3	1,6
Rakousko	2,7	2,1	3,4	3,6	1,5	-3,8	1,9	2,8	0,8	0,3	0,4
Řecko	5,1	0,6	5,7	3,3	-0,3	-4,3	-5,5	-9,1	-7,3	-3,2	0,7
Slovensko	5,3	6,4	8,5	10,8	5,7	-5,5	5,1	2,8	1,5	1,4	2,5
Španělsko	3,2	3,7	4,2	3,8	1,1	-3,6	0,0	-1,0	-2,6	-1,7	1,4
Velká Británie	2,5	3,0	2,5	2,6	-0,5	-4,2	1,5	2,0	1,2	2,2	2,9

(Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Eurostatu)

Graf 6: Meziroční míra růstu reálného HDP v EU od roku 2004 do roku 2014 (v %)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Eurostatu)

Z tabulky č. 3 a grafu č. 6 je patrné, že růst reálného HDP byl v rámci EU značně odlišný, a to jak v čase, tak v jednotlivých členských státech. Nejblíže průměru EU, s výjimkou roku 2009, se držela po celou časovou Belgie.

Meziroční míra růstu HDP České republiky téměř každoročně převyšuje průměr Evropské unie. Největší rozdíl se datuje k roku 2005, kdy převýšila Česká republika EU o více než 4 %. Výjimkou jsou krizové roky 2009, 2012 a 2013, kdy meziroční míra růstu HDP Evropské unie převýšila Českou republiku v průměru o pul procenta. Příčinou byly větší záporné hodnoty české ekonomiky v období recese, než některých jiných států ze společenství.

Do roku 2008 drželo prvenství nejvyššího meziročního růstu HDP Slovensko. V roce 2007 překročil meziroční růst HDP Slovenské republiky 10 %. V roce 2009 patřilo Slovensko spolu s Itálií a Německem ke státům s nejvyšším poklesem HDP. Ale od roku 2010 se znovu vyhoupllo mezi státy s nejvyšším růstem. Slovenská ekonomika pak rostla i v krizových letech 2012-2013.

Hned za Slovenskou republikou se do roku 2008 držela i Česká republika. Pohybovala se výrazně nad průměrem EU. Ale od roku 2009 se podstatně začala přibližovat uniinímu průměru.

Opak zažívala ekonomika Německa, která se od průměru EU začala oddalovat až v roce 2008. A od roku 2009 patřila ke státům s největšími výkyvy. V krizi roku 2009 zažila největší pokles ze všech států a v roce 2011 naopak zaznamenala nejvyšší růst. V kladných hodnotách přežilo Německo krizi v letech 2012-2013. A v roce 2014 se opět začalo přibližovat průměru.

Itálie a Španělsko se sice vymotali z krize v roce 2009. Ale od roku 2011 jejich ekonomiky znovu klesaly. Opětovaný růst zaznamenalo Španělsko až v roce 2014. Itálii se do roku 2014 podařilo pokles pouze snížit.

Největší výkyvy ekonomiky zaznamenalo Řecko. Přes vyšší růst v roce 2004, 2006 a 2007 se dostalo Řecko do poklesu v roce 2008. Tento pokles prohloubila finanční krize roku 2009. A pokles narůstal až do roku 2011 kdy činil téměř 10 %. Pokles se začal snižovat až v roce 2012. V roce 2014 už ale Řecká ekonomika znovu začala růst.

I přes pokles HDP už v roce 2008 se nejlépe s krizemi vypořádala Velká Británie, která eviduje ekonomický růst již od roku 2011. A v roce 2014 zaznamenala nejvyšší ekonomický růst ze sledovaných států.

4.7.2. Celková míra nezaměstnanosti

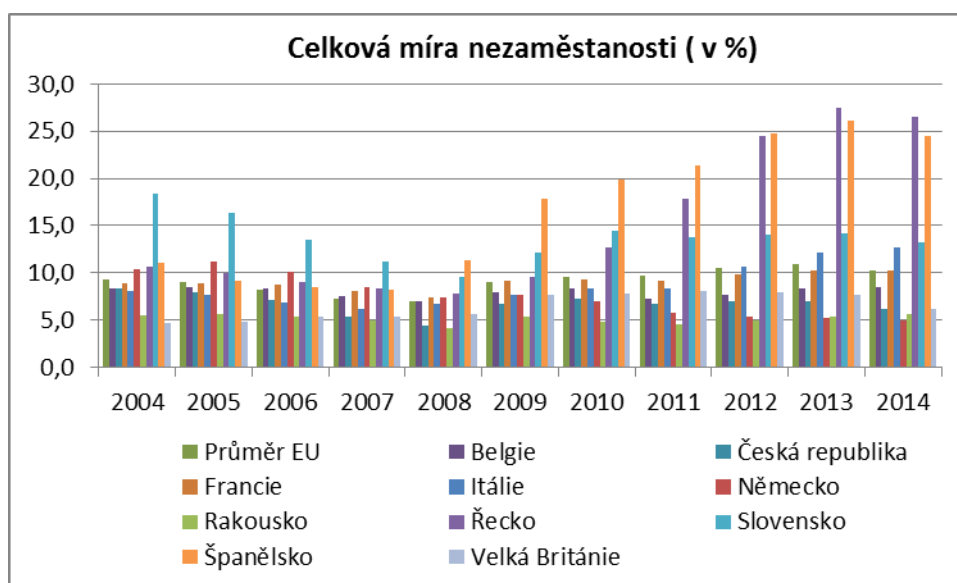
Do nezaměstnaných osob jsou zahrnuty osoby ve věku 15 až 74 let, které byly: a. bez práce (nebyly zaměstnané) během referenčního týdne, b. jsou k dispozici pro nástup do práce, tzn. jsou připraveny pro výkon placeného zaměstnání nebo sebezaměstnání (zaměstnání ve vlastním podniku) před koncem dvou týdnů následujících po referenčním týdnu, c. aktivně hledající práci, tzn. podnikající aktivní kroky pro hledání placeného zaměstnání nebo sebezaměstnání (zaměstnání ve vlastním podniku) ve čtyřtýdenním období končícím referenčním týdnem, nebo kteří našli práci s pozdějším začátkem, tzn. maximálně v tříměsíčním období.

Tabulka 4: Celková míra nezaměstnanosti v EU od roku 2004 do roku 2014 (v %)

Země	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Průměr EU	9,3	9,0	8,2	7,2	7,0	9,0	9,6	9,7	10,5	10,9	10,2
Belgie	8,4	8,5	8,3	7,5	7,0	7,9	8,3	7,2	7,6	8,4	8,5
Česká republika	8,3	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0	7,0	6,1
Francie	8,9	8,9	8,8	8,0	7,4	9,1	9,3	9,2	9,8	10,3	10,3
Itálie	8,0	7,7	6,8	6,1	6,7	7,7	8,4	8,4	10,7	12,1	12,7
Německo	10,4	11,2	10,1	8,5	7,4	7,6	7,0	5,8	5,4	5,2	5,0
Rakousko	5,5	5,6	5,3	4,9	4,1	5,3	4,8	4,6	4,9	5,4	5,6
Řecko	10,6	10,0	9,0	8,4	7,8	9,6	12,7	17,9	24,5	27,5	26,5
Slovensko	18,4	16,4	13,5	11,2	9,6	12,1	14,5	13,7	14,0	14,2	13,2
Španělsko	11,0	9,2	8,5	8,2	11,3	17,9	19,9	21,4	24,8	26,1	24,5
Velká Británie	4,7	4,8	5,4	5,3	5,6	7,6	7,8	8,1	7,9	7,6	6,1

(Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Eurostatu)

Graf 7: Celková míra nezaměstnanosti v EU od roku 2004 do roku 2014 (v %)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Eurostatu)

Z tabulky č. 4 a grafu č. 7 můžeme vyčíst, že míra nezaměstnanosti České republiky se pohybuje každoročně pod průměrem Evropské unie. Nejblíže se Česko přiblížilo průměru v roce 2004, kdy byla míra nezaměstnanosti jen o procento nižší než evropský průměr. Rozdíl se postupně prohluboval a nejvíce jsme se od průměru oddělili 4,1 % v roce 2014. Hlavní důvodem byl vysoký nárůst nezaměstnanosti v Řecku a ve Španělsku.

I přes vysoký hospodářský růst vykazovalo Slovensko z počátku sledovaného období téměř dvacetiprocentní nezaměstnanost. V roce 2004 dokonce mělo Slovensko dokonce 2 krát vyšší nezaměstnanost než Česká republika. Slovensku se podařilo do roku 2008 vysokou nezaměstnanost snížit, ale v období hospodářské krize znovu narostla a do roku 2014 se držela okolo 14 %.

V České republice byl vývoj podobný, s tím rozdílem, že nezaměstnanost se pohybovala stále pod průměrem EU. Z 8,3 % v roce 2004 klesla na historicky nejnižší nezaměstnanost 4,4 % v roce 2008. V krizovém roce 2009 se míra nezaměstnanosti v ČR vyhoupla k sedmiprocentní hranici a držela se okolo ní až do roku 2013. A v roce 2014 se podařilo snížit nezaměstnanost na 6,1 %.

Ve Španělsku se dařilo držet krok s průměrem EU pouze do roku 2007. Od té doby nezaměstnanost výrazně narůstala a tak se Španělsko zařadilo mezi státy s nejvyšší mírou nezaměstnanosti. Od roku 2008 do roku 2012 byla nezaměstnanost ve Španělsku vůbec nejvyšší mezi vybranými státy. Maxima dosáhla míra nezaměstnanosti v roce 2013 a to 26,1 %. V roce 2014 pak začala nezaměstnanost klesat.

Řecko zaznamenalo podobný vývoj ovšem s počátkem o rok déle. Od roku 2009 začala nezaměstnanost výrazně růst. Během pěti let vzrostla nezaměstnanost v Řecku o 20 %. Nejvyšší míry nezaměstnanosti bylo dosaženo v roce 2013 a to 27,5 %. Následující rok začala nezaměstnanost stejně jako ve Španělsku klesat.

Nejvíce se v každém roce průměru EU přiblížila Francie. Nejvyrovnanější míru nezaměstnanosti můžeme pozorovat u Rakouska, které svou nezaměstnanost drželo každoročně okolo 5%. Ostatní státy se držely v průměru v rozmezí 5-10 %.

4.7.3. Míra inflace

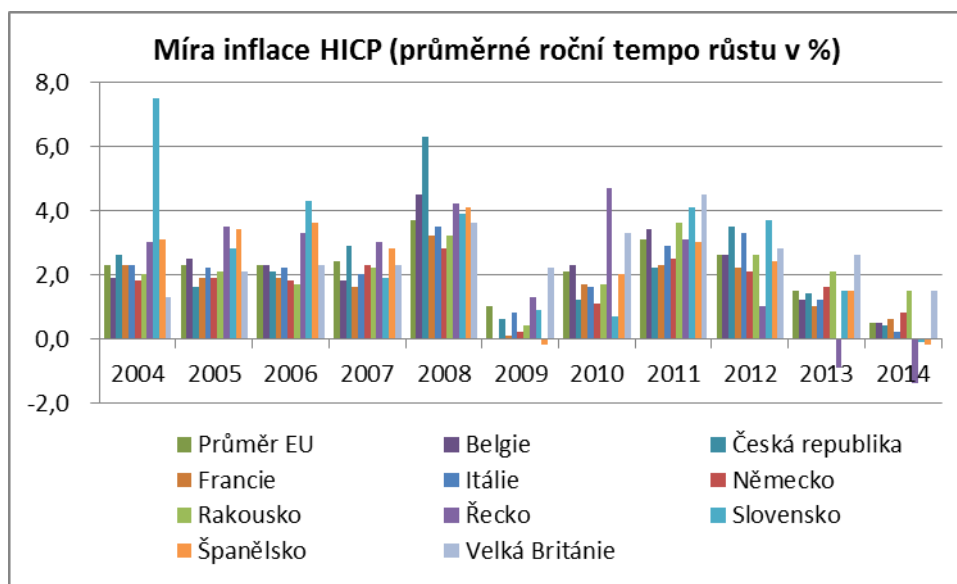
Pro výpočet inflace byly použity harmonizované indexy spotřebitelských cen (HICP), které jsou vytvořeny pro mezinárodní srovnání inflace spotřebitelských cen. HICP využívá např. Evropská centrální banka ke sledování inflace v Hospodářské a měnové unii a k odhadu sblížení inflace, jak je vyžadováno článkem 121 Amsterdamské smlouvy.

Tabulka 5: Míra inflace v EU od roku 2004 do roku 2014 (v %)

Země	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Průměr EU	2,3	2,3	2,3	2,4	3,7	1,0	2,1	3,1	2,6	1,5	0,5
Belgie	1,9	2,5	2,3	1,8	4,5	0,0	2,3	3,4	2,6	1,2	0,5
Česká republika	2,6	1,6	2,1	2,9	6,3	0,6	1,2	2,2	3,5	1,4	0,4
Francie	2,3	1,9	1,9	1,6	3,2	0,1	1,7	2,3	2,2	1,0	0,6
Itálie	2,3	2,2	2,2	2,0	3,5	0,8	1,6	2,9	3,3	1,2	0,2
Německo	1,8	1,9	1,8	2,3	2,8	0,2	1,1	2,5	2,1	1,6	0,8
Rakousko	2,0	2,1	1,7	2,2	3,2	0,4	1,7	3,6	2,6	2,1	1,5
Řecko	3,0	3,5	3,3	3,0	4,2	1,3	4,7	3,1	1,0	-0,9	-1,4
Slovensko	7,5	2,8	4,3	1,9	3,9	0,9	0,7	4,1	3,7	1,5	-0,1
Španělsko	3,1	3,4	3,6	2,8	4,1	-0,2	2,0	3,0	2,4	1,5	-0,2
Velká Británie	1,3	2,1	2,3	2,3	3,6	2,2	3,3	4,5	2,8	2,6	1,5

(Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Eurostatu)

Graf 8: Míra inflace HICP od roku 2004 do roku 2014 (průměrné roční tempo růstu v %)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Eurostatu)

Jak dokládá tabulka a graf, tak se míra inflace České republiky pohybuje každoročně +/- 1% okolo průměru EU. Výjimkou je rok 2008, kdy převýšila cenová hladina Česka průměr EU o 2,6 %. Cílem ČNB je vyrovnat míru inflace České republiky s průměrem EU. V letech 2004, 2007, 2008 a 2012 byla inflace v Česku vyšší než průměr EU. V ostatních letech se pohybovala kousek pod průměrem. Nejvíce pod průměrem se pohybovala míra inflace v Česku v roce 2010 a 2011 a to 0,9 %. Nejblíže průměru se přiblížila v posledních dvou letech sledovaného období.

Relativně vysokou míru inflace v Řecku v průběhu časové řady, srazila pokračující krize v roce 2013 do deflace, která se prohloubila v roce 2014 na 1,4 %. Španělsko se dostalo do deflace už v roce 2009 a potom znovu spolu se Slovenskem a Řeckem v roce 2014.

Nejvyšší cenová hladina byla naměřena na Slovensku v roce 2004. Míra inflace tam tehdy dosáhla 7,5 %, což bylo téměř 3 krát více než v České republice. Následující rok se Slovensku podařilo cenovou hladinu výrazně snížit a do popředí se tak dostalo již zmiňované Řecko a Španělsko s mírou inflace okolo 3,5 %. V následujících letech míra inflace na Slovensku kolísala z hranice 4 % pod 2 % a naopak. Až od roku 2011 začala klesat postupně až do roku 2014, kdy se dostala do deflace 0,1 %.

Vývoj cenové hladiny v České republice se od počátku sledovaného období pohyboval okolo 2 %. Výrazně se míra nezaměstnanosti v ČR zvýšila v roce 2008, kdy vystoupala až nad šestiprocentní hranici. Ovšem hned následující rok klesla až pod 1 %. Poté vývoj kolísal a mimo rok 2012 držela Česká republika cenovou hladinu lehce pod průměrem EU.

Nejvyšší míru inflace více než 2 % v krizovém roce 2009 zaznamenala Velká Británie. A cenová hladina Británie narůstala až do roku 2011, poté lehce klesla. Ale od roku 2013 je spolu s Rakouskem znovu státem s nejvyšší mírou inflace.

4.8. Zadluženost vybraných zemí EU

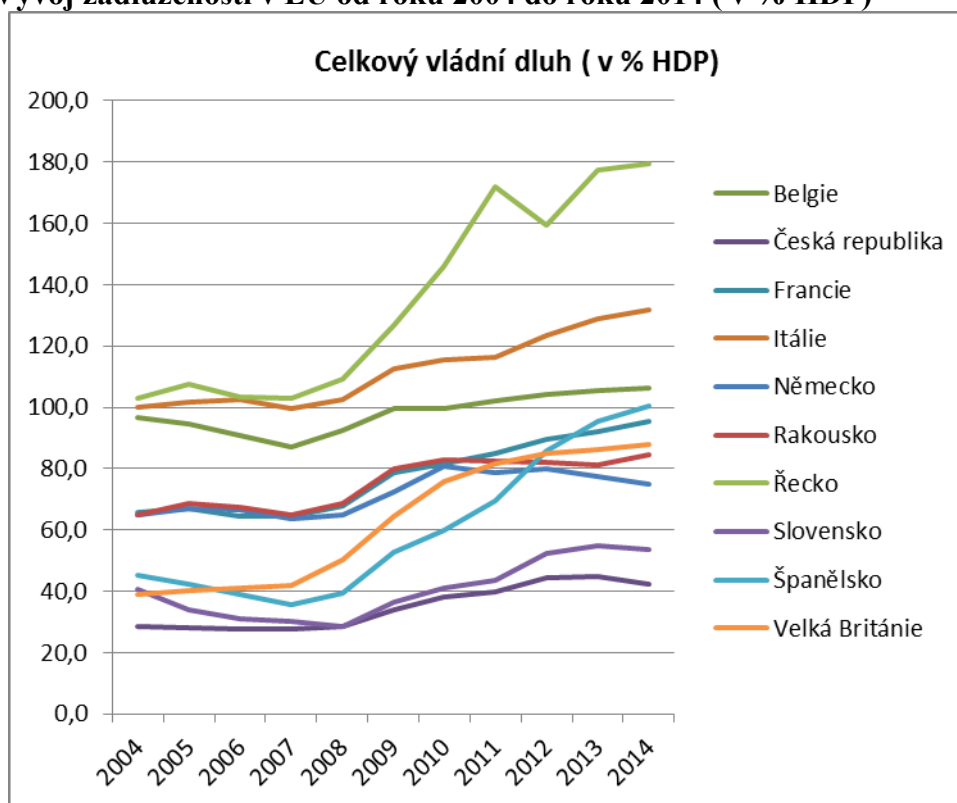
Z důvodu „astronomických“ hodnot dluhů některých zemí a velmi rozdílného produktu, byla pro porovnání vládních dluhů jednotlivých zemí použita procentuální výše v poměru k HDP. V následující tabulce a grafu je znázorněn vývoj poměru dluhu k HDP od roku 2004 do roku 2014.

Tabulka 6: Vývoj zadluženosti v EU od roku 2004 do roku 2014 (v % HDP)

Země	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Belgie	96,5	94,6	91,0	87,0	92,5	99,5	99,7	102,3	104,1	105,4	106,5
Česká republika	28,5	28,0	27,9	27,8	28,7	34,1	38,2	39,8	44,5	44,9	42,2
Francie	65,7	67,1	64,4	64,3	68,0	78,9	81,6	85,2	89,5	92,3	95,3
Itálie	100,1	101,9	102,6	99,8	102,4	112,5	115,4	116,5	123,3	129,0	131,9
Německo	64,8	67,0	66,5	63,7	65,1	72,6	81,0	78,7	79,9	77,5	74,9
Rakousko	65,1	68,6	67,3	65,1	68,8	80,1	82,8	82,6	82,0	81,3	84,4
Řecko	102,9	107,4	103,6	103,1	109,4	126,7	146,2	172,1	159,6	177,4	179,7
Slovensko	40,6	34,1	31,0	30,1	28,5	36,3	41,2	43,7	52,2	54,7	53,6
Španělsko	45,3	42,3	38,9	35,5	39,4	52,7	60,1	69,5	85,7	95,4	100,4
Velká Británie	38,8	40,1	41,0	42,0	50,2	64,5	76,0	81,6	85,1	86,2	88,1

(Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Eurostatu)

Graf 9: Vývoj zadluženosti v EU od roku 2004 do roku 2014 (v % HDP)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Eurostatu)

Z grafu by se mohlo zdát, že nejlépe je na tom Česká republika. Zdání ovšem klame. Každá země má hrubý domácí produkt rozdílný, tudíž se z této tabulky nedá říct, zda je na tom některá země nejlépe. Graf je vytvořen z údajů v tabulce, ve které jsou pouze záznamy procentuálního poměru dluhu k HDP dané země. Těmito údaji můžeme porovnat zda

jednotlivé země splňují Maastrichtské kritérium výše veřejného dluhu a to maximálně 60 % HDP.

V rámci vybraných zemí je Česká republika po celé sledované období zemí s nejnižší zadlužeností v poměru k HDP. Nejvyšší procento Česko zaznamenalo v roce 2013 a to 44,9 %. Dalo by se říct, že slovenská křivka kopíruje tu českou jen procentuálně o něco výše. Kritérium 60 % splňovala i Velká Británie a Španělsko. Ovšem krize v roce 2009 vystřelila Velkou Británii nad 60 % a v roce 2014 se přiblížila hranici 90 %. Španělsko se přehouplo přes 60 % až v roce 2010, ale potom začala procenta růst závratnou rychlostí. Španělský dluh tak byl o něco vyšší než samotný hrubý domácí produkt. Německo, Rakousko a Francie se v roce 2004 drželi okolo 65 %. Ovšem do roku 2014 se pod 80 % udrželo jen Německo s 74,9 %. Rakousko se dostalo k 85 % hranici a Francie k 95 %. Nejvíce zadluženými státy se tak staly Belgie, Itálie a Řecko. V roce 2004 se jejich dluh nacházel okolo 100 % hranice HDP. Okolo této hranice se po celou časovou řadu držela pouze Belgie. V Itálii se do roku 2004 zvýšil dluh na 132 % HDP a v Řecku byl dokonce skoro o 80 % vyšší než celkový hrubý domácí produkt.

Jak tabulka naznačuje zadluženost zemí neustále roste. Otázka je, zda tento růst bude pokračovat i nadále?

4.9. Účelnost fiskální a monetární politiky EU v období 2004-2014

Po zavedení eura nastalo relativně klidné období. Hlavní příčinou byl hladký start nové měny a jeho načasování v době nízkého cenového růstu. I když nerovnováha mezi zeměmi eurozóny postupně narůstala, fungování jednotné měnové politiky ECB můžeme považovat za poměrně bezproblémové. Evropská centrální banka snižovala dlouhodobé úrokové sazby ve většině členských zemí, postupně posilovala kurz eura vůči dolaru a zasloužila se o nárůst používání eura jako mezinárodní obchodní a rezervní měny. V průběhu se však začala projevovat nerovnováha a rodilná konkurenceschopnost mezi jednotlivými zeměmi. Důkazem toho byla rozdílná míra inflace a narůstající deficit státních rozpočtů. Nárůst cen se dotkl hlavně obyvatel zemí eurozóny. Plán zvýšení hospodářského růstu a produktivity práce se do roku 2008 nepodařilo splnit.

V roce 2005 byl reformován Pakt stability a růstu. Důvodem byly narůstající schodky členských zemí a nedodržování pravidel, pakt tak jako efektivní nástroj fiskální politiky ztrácel autoritu. Reforma se zaměřila na pozici v hospodářském cyklu, uplatnění reformy a jiné. Každé zemi byl udělen střednědobý fiskální cíl, týkající se zadlužení, růstu ekonomiky a upevnění veřejných financí.

Fiskální a monetární politika EU se po vypuknutí světové hospodářské krize rázem změnila. Z bankovního sektoru se krize rozšířila do dalších odvětví. To vyvolalo potřebu zvýšit státní podpory a intervence. A tyto zásahy vedly k výraznému překročení fiskálních maastrichtských kritérií. Krize se promítla i do již zmiňované nerovnováhy mezi členy EU. Z tohoto důvodu vznikaly veřejné dluhy, proto hovoříme o další fázi krize jako o krizi veřejného zadlužení. Ta postihla nejvíce státy z jižní Evropy. Tato situace si vyžádala:

- přísnější fiskální opatření států a důslednější aplikaci Paktu stability a růstu
- posílení národních fiskálních pravidel a rámců
- zavedení nového systému dohledu nad makroekonomickými nerovnováhami
- prohloubení koordinace hospodářských politik
- ustanovení stálého mechanismu stability pro státy eurozóny
- vytvoření institucí poskytujících makroekonomické a fiskální analýzy

Od října roku 2012 byl vytvořen Evropský mechanismus stability, tedy trvalý nástroj pro vytvoření finanční rovnováhy.

Díky krizi se Řecko se svým poměrem dluhu k HDP stalo nejvíce zadluženým státem. První potíže s dodržování Paktu stability a růstu mělo Řecko už v roce 2003, kdy jeho poměr dluhu k HDP dosáhl 97,4 %. Dluh postupně narůstal až do roku 2011, kdy byl poměr dluhu k HDP už 170,6 %. Z tohoto důvodu bylo nezbytné provést kroky pro zajištění finanční stability eurozóny. Řecko v květnu 2010 obdrželo půjčku ve výši 110 mld. EUR. Na půjčce měly podíl z velké části členské státy eurozóny a Mezinárodní měnový fond. Ale krize se projevila i v roce 2011 a do problémů se dostaly i další státy. Příčinou byl problematický stav veřejných financí.

4.10. Hypotézy budoucího vývoje Evropské unie

Evropská komise ve své tiskové zprávě z února 2015 uvedla, že očekává ekonomický růst všech členských států EU. Takovou situaci zažila Evropská unie naposledy v roce 2007. Komise očekává mírné oživení na 1,3 % v roce 2015 a pokračující růst na 1,9 % v roce 2016. Hlavní příčinou ekonomického růstu bude zvýšená domácí a zahraniční poptávka, pružné měnové politiky a snížení fiskálních zásahů. Vyšší růst je omezen vysokou nezaměstnaností a slabým investičním prostředím. Ovšem lepší vyhlídky do budoucna by mělo přinést oslabené Euro, klesající cena ropy a investiční plán Evropské komise.

Inflaci v roce 2015 oslabí nízké ceny komodit, tudíž by se neměla extrémně měnit. V roce 2016 naopak očekáváme nárůst. Míra inflace se spolu s ekonomickou aktivitou bude zvyšovat. Porostou mzdy a hospodářský útlum se vytratí. Inflace by měla pro průměr EU dosáhnout 0,2 % v roce 2015 a 1,4 % v roce 2016.

V následujících letech se, spolu s hospodářským růstem, očekává i rychlejší růst volných pracovních míst, ale nezaměstnanost oproti tomu bude klesat pomalu. Míra nezaměstnanosti by v roce 2015 měla klesnout na 9,8 %. S pomocí reforem na trhu práce by měla klesající tendence pokračovat i následující rok.

V příštích dvou letech by dále mělo dojít ke snížení schodků veřejných financí v poměru k HDP. Předpokládá se, že poměr dluhu k HDP dosáhl rokem 2014 vrcholu a měl by začít v následujících letech klesat.

Vliv na vývoj ekonomiky má politické napětí, nestabilní finanční trh v souvislosti s různorodými měnovými politikami a neúplné provádění strukturálních reforem. Pokles může způsobit nízká nebo záporná inflace. Naopak nízké ceny energií by mohly růst oživit.

Česká republika vždy patřila ke špičce ve výkonosti ekonomiky. Dnes její produkt sice roste rychleji než produkt „nejsilnějšího“ Německa, ale ne dost rychle. Takto by Česká republika doháněla špičku ještě hodně dlouho. Pokud se chce Česká republika co nejrychleji dostat tam kam patří, měla by se snažit podpořit růst ekonomiky daleko intenzivněji.

5. Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zhodnotit vývoj ekonomiky České republiky z hlediska hospodářského cyklu a porovnat vývoj ekonomiky vybraných států Evropské unie. Vedlejším cílem bylo porovnat zadluženost, zhodnotit účelnost fiskální a monetární politiky a predikovat hypotézy budoucího vývoje jak v samotné České republice, tak i v Evropské unii.

Teoretická část práce se věnuje cyklickému vývoji ekonomiky. Definuje hospodářský cyklus, popisuje jednotlivé části a typy cyklů. Dalším tématem jsou makroekonomické ukazatele vývoje ekonomiky HDP, inflace a nezaměstnanost. Hrubý domácí produkt je nejprve charakterizován. Dále jsou zde uvedeny metody výpočtu HDP a názorný příklad. U inflace následuje po definici vysvětlení a výpočet míry inflace. Následný text se týká příčin vzniku inflace a jejích stádií. Nezaměstnanost je nejprve charakterizována a dále jsou popsány typy nezaměstnanosti. Z druhé poloviny se teoretická část zabývá problematikou fiskální a monetární politiky. Popisuje jednotlivé přístupy a nástroje pro udržení ekonomické rovnováhy těchto politik. Poslední kapitolou teoretické části je Evropské unie. Kapitola popisuje instituce a smlouvy Evropského společenství.

Praktická část bakalářské práce se nejprve věnuje cyklickému vývoji ekonomiky v České republice od roku 1993 do roku 2014. Vývoj ekonomiky je znázorněn pomocí makroekonomických ukazatelů, mezi něž patří meziroční míra růstu HDP, míra inflace a míra nezaměstnanosti. V letech 1997, 1998, 2009, 2012, 2013 dopadla na české hospodářství krize. Tato recese se projevila meziročním poklesem HDP. Historicky největší pokles zaznamenala Česká republika v roce 2009. Globální finanční a hospodářská krize srazila HDP o 4,8 %. Česká ekonomika se ocitla po 12-ti letech znovu v krizi. Touto krizí se tak uzavřel hospodářský cyklus trvající od roku 1997. Naopak vrcholu hospodářského cyklu dosáhla česká ekonomika v letech 1995, 2000, 2006 a 2014. Nejvyššího hospodářského růstu dosáhlo české hospodářství v roce 2006 a to 6,9 %. Důvodem bylo navázání nových mezinárodně-obchodních vztahů po vstupu do Evropské unie. Reálný hrubý domácí produkt vzrostl od roku 2003 do roku 2014 téměř o 1 600 mld. Kč. Z toho lze konstatovat, že vstup do Evropské unie byl pro českou ekonomiku přínosem.

Dalším použitým ukazatelem vývoje ekonomiky je míra inflace. Míra inflace se v průběhu let výrazně snížila. Z historicky nejvyšší cenové hladiny 20,8 % v prvním roce,

klesala postupně inflace, s menšími výkyvy, až na nejnižší úroveň 0,1 % v roce 2003. V následujících letech se inflace výrazně vychýlila pouze v počátcích krize. Nejvíce v roce 2008 na 6,3 %. Snížení cen potravin, nápojů a pohonných hmot srazilo v roce 2014 míru inflace na 0,4 %. Což může být do určité míry považováno za zpomalení růstu ekonomiky. Ale zlevnění podporuje spotřebu domácností a tak by měla nízká inflace působit příznivě na vývoj HDP.

Pomocí obecné míry nezaměstnanosti je znázorněno procento nezaměstnaných obyvatel v jednotlivých letech cyklického vývoje. Z počátku sledovaného období se do počtu nezaměstnaných promítly důsledky udržování „plné nezaměstnanosti“ z období centrálně plánované ekonomiky. Nejvíce nezaměstnaných bylo v roce 2000 a to téměř 455 tisíc, což odpovídá 8,8 %. Většinu sledovaného období se nezaměstnanost držela okolo sedmiprocentní hranice. Přes pokles na 4,4 % v roce 2008 a následný opětovaný nárůst k sedmiprocentní hranici, se míra nezaměstnanosti dostala na 6,1 % v roce 2014. Tomuto procentu odpovídá asi 305 tisíc nezaměstnaných. Míra nezaměstnanosti by měla klesat i v následujících letech.

Práce dále sleduje vývoj státního dluhu České republiky v období let 1993 až 2014. Největší podíl na celkovém dluhu má dluh domácí. Domácí dluh se v průběhu vývoje stále navyšoval, kdežto dluh zahraniční se v některých letech snížil. Celkový dluh se v průběhu sledovaného období více než zdesetinásobil. K roku 2014 činil celkový státní dluh 1 663,7 mld. Kč. Mohlo by se zdát, že fiskální politika v rukou vlády nebyla příliš účelná. Ale zvyšování státních výdajů se projevuje krátkodobým růstem HDP.

Právě účelnost a účinnost fiskální a monetární politiky je zhodnocena v další kapitole. Zvolené období hodnocení je stejné jako v předchozích kapitolách od roku 1993 do roku 2014. Fiskální a monetární politika se v průběhu sledovaného období měnila často. Důvodem byl cyklický vývoj ekonomiky a neefektivnost zvolených politik v jednotlivých fázích cyklu. Po transformaci zvolila vláda i ČNB politiku restrikce. To se ovšem změnilo s krizí v roce 1997, kdy se fiskální i monetární politika změnila na expanzivní. V expanzivní politice pokračovala vláda a ČNB i po vstupu do EU. Jednotlivé politiky se výrazně změnily až v období recese od roku 2009. V boji proti inflaci si ČNB zvolila inflační pásmo, ve kterém se každým rokem snažila inflaci udržet. Nejvýznamnější změny přišly hlavně v období recese ekonomiky v letech 1997, 1998, 2008, 2009, 2012 a 2013. V roce 2014 se na zvýšení růstu ekonomiky podílela expanzivní politika, jak v rukou vlády tak centrální banky.

Dalším cílem práce bylo předložit hypotézy budoucího vývoje ekonomiky v České republice. Pomocí informací získaných z analýz Ministerstva financí se dá říci, že v budoucnu bude česká ekonomika expandovat. Hrubý domácí produkt by se měl stejně jako v roce 2014 zvyšovat. Nezaměstnanost bude klesat a míra inflace se přes pokles v roce 2015 dostane zpět do cílového pásma hned následující rok.

Druhá část praktického oddílu porovnává českou ekonomiku s ekonomikami států Evropské unie od roku 2004 do roku 2014. Z porovnání vyplývá, že hospodářský růst v České republice do roku 2009 se pohyboval výrazně nad průměrem EU. Lépe na tom bylo pouze Slovensko. Nejmenší meziroční růst HDP do roku 2009 zaznamenala Itálie spolu s Británií a Řeckem. A jejich ekonomika se dostala do poklesu už v roce 2008. Příčinou světové hospodářské krize roce 2009 byl propad ekonomiky ve zbylých státech Evropské unie. Nejvíce se recese projevila v Německu to znamenalo propad o více než 5 %. Z krize se nepodařilo dostat ekonomiku Řecka, která dostala o 3 roky později do dluhové krize i ostatní státy eurozóny. Rok 2014 už znamenal hospodářský růst pro všechny státy, kromě Itálie. To značí zlepšující se situaci v Evropské unii.

Česká republika vždy patřila ke špičce ve výkonnosti ekonomiky. Dnes její produkt sice roste rychleji než produkt „nejsilnějšího“ Německa, ale ne dost rychle. Takto by Česká republika doháněla špičku ještě hodně dlouho. Pokud se chce Česká republika co nejrychleji dostat tam kam patří, měla by se snažit podpořit růst ekonomiky daleko intenzivněji.

Nezaměstnanost v České republice se v průběhu sledovaného období pohybovala okolo průměru EU. Po celých 16 let se výrazně nad průměrem pohybovala nezaměstnanost na Slovensku. Situace ohledně nezaměstnanosti se v Evropě zhoršila v počátcích recese v roce 2008. Od té doby se ke Slovensku přidalo Řecko a Španělsko. V posledních letech se nezaměstnanost v Řecku a ve Španělsku vyšplhala vysoko přes 20 %.

Míra inflace průměru EU se po většinu času pohybovala okolo 2 % hranice. Výrazný nárůst zaznamenala pouze v předkrizových letech. A v období krize se míra inflace průměru EU snižovala k 1 %. Slovensko patří po celou dobu ke státům s nejvyšší inflací. Výjimkou je rok 2014 kdy se dostala slovenská ekonomika do mírné deflace. Česká republika se stále pohybovala +/- 1% okolo průměru, výjimkou je rok 2008 kdy se inflace České republiky

vyhoupla nad 6 % a výrazně tak převýšila inflaci ostatních států. Za zmínku stojí deflace ve Španělsku v roce 2009 a 2014 a výrazná deflace v Řecku v roce 2013 a 2014.

Dalším ukazatelem, pomocí kterého je možné porovnat hospodaření jednotlivých zemí je zadluženost. Nejmenší zadluženost v poměru k HDP má mezi vybranými státy ve sledovaném období právě Česká republika, jejíž dluh nepřesáhl 50 % HDP. Dalším státem, který splňuje Maastrichtské kritérium 60 % je Slovensko. Do roku 2010 splňovalo tuto hranici i Španělsko a Velká Británie. Ovšem jejich dluhy se v období krizí postupně zvyšovaly. S největším poměrem dluhu k HDP disponuje po celou časovou řadu Řecko. Výše řeckého dluhu se vyšplhala v roce 2014 na 180 % HDP.

Z toho lze konstatovat, že pokud by Česká republika vstoupila do eurozóny, tak by na tom její ekonomika byla o poznání hůře. vzdala by se své měnové politiky ve prospěch Evropské centrální banky a musela by ekonomicky pomáhat velmi zadluženému Řecku, což by zpomalilo její ekonomický růst. Ovšem například Slovensku vstup do eurozóny pomohl.

Snížení zadluženosti je podmíněno dlouhodobě uspokojivými, vyrovnanými přebytkovými bilancemi veřejných rozpočtů jednotlivých zemí. V tomto smyslu jsou podmínky pro brzké snížení nahromaděných dluhů většiny zemí EU velmi nepříznivé.

Předposlední kapitola se zabývá účelností fiskální a monetární politiky Evropské unie od roku 2004 do roku 2014. Ve zprvu bezproblémové ekonomice se postupně začala projevovat nerovnováha a rozdílná konkurenceschopnost mezi jednotlivými zeměmi. V důsledku narůstajících deficitů byla v roce 2005 zavedena reforma Paktu stability a růstu. Deficity se výrazně prohloubily v době zuřící globální hospodářské a finanční krize v roce 2009. Hlavní orgány Evropské unie rázem provedly změny zmíněných politik a zavedly mnoho opatření. Od října roku 2012 byl vytvořen Evropský mechanismus stability, tedy trvalý nástroj pro vytvoření finanční rovnováhy. Tento nástroj by měl dále pomoci Řecku z dluhové krize. Od roku 2015 by měl být růst ekonomiky podpořen snížením fiskálních zásahů a pružnou měnovou politikou.

A je cesta ven z dluhové krize? Pro Řecko zřejmě nikoliv. Ale Evropská unie by mohla sjednotit nejen měnovou, ale i hospodářskou politiku celé Evropské unie. Vytvořil by se jediný eurorozpočet a to by vedlo ke stabilitě společenství. Druhá méně pravděpodobná

možnost je zrušení Eura a decentralizace měnové politiky na národní úroveň. Zapůjčením finančních prostředků Řecku se jen oddaluje další projev nestability.

Poslední kapitola bakalářské práce předkládá hypotézy budoucího vývoje v Evropské unii. Ekonomika by měla podle Evropské komise v následujících letech ve všech státech expandovat. Meziroční míra růstu HDP se bude zvyšovat na úkor pomalu se snižující nezaměstnanosti a slabého investičního prostředí. Inflace se v roce 2015 ještě přiblíží nule, ale v roce 2016 vzroste cenová hladina na 1,4 %. V příštích dvou letech by dále mělo dojít ke snížení schodků veřejných financí v poměru k HDP. Předpokládá se, že poměr dluhu k HDP dosáhl rokem 2014 vrcholu a měl by začít v následujících letech klesat.

6. Seznam literatury

BALDWIN, Richard E, Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace: nové jevy a perspektivy*. 4. vyd. Editor Siddhartha Chib. Překlad Stanislav Šaroch. Praha: Grada, 2013, 580 s. *Advances in econometrics*, 23. ISBN 978-80-247-4568-8.

BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ. *Makroekonomie - teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

BRČÁK, Josef a Bohuslav SEKERKA. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-245-5.

BRČÁK, Josef a kol. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 206 s. ISBN 978-80-7380-369-8.

BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ. *Makroekonomie - teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, 223 s. ISBN 978-80-7380-492-3.

CIHELKOVÁ, Eva, Steven SHAVELL. *Světová ekonomika: obecné trendy rozvoje*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, xxxvi, 273s. *Handbooks in economics*, bk. 27. ISBN 978-80-7400-155-0.

CZESANÝ, Slavoj, Steven SHAVELL. *Hospodářský cyklus: teorie, monitorování, analýza, prognóza*. 1st ed. Praha: Linde, 2006, 199 s. *Handbooks in economics*, bk. 27. ISBN 80-720-1576-1.

GROLIGOVÁ, Ivana. *Makroekonomie: studijní text pro kombinovanou formu studia*. Vyd. 3., opr. a dopl. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2007. ISBN 978-80-214-3471-4.

HLADÍK, René. *Ekonomie: základní kurs (pro bakalářský stupeň vysokých škol)*. 2. vyd. Ústí nad Labem: Reneco, 2005. ISBN 80-86563-11-1.

HLAVATÁ, Kateřina a Eva KRUMPHOLCOVÁ. *Evropská unie v kostce*. Praha: Jan Vašut, 2008. ISBN 978-80-7236-665-1.

HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 6. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-278-6.

HUERTA DE SOTO, Jesús, Charles WYPLOSZ. *Peníze, banky a hospodářské krize: nové jevy a perspektivy*. Vyd. 1. Editor Siddhartha Chib. Překlad Martin Froněk. Praha: ASPI, 2009, xxxix, 865 s. *Advances in econometrics*, 23. ISBN 978-80-7357-411-6.

JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. Praha: Grada, 2010. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3258-9.

KLOUDOVÁ, Jitka. *Makroekonomie - základní kurz*. 3. vydání. Bratislava: Eurokodex, 2009. ISBN 978-80-89447-10-7.

KRAMEŠ, Jaroslav. *Makroekonomie: základní kurz*. Vyd. 3., přeprac. V Praze: Oeconomica, 2009. ISBN 978-80-245-1580-9.

KUNEŠOVÁ, Hana, Steven SHAVELL. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, xviii, 319 s. Handbooks in economics, bk. 27. ISBN 80-717-9455-4.

MAITAH, Mansoor, Charles WYPLOSZ. *Zvláštnosti makroekonomické politiky zemí Blízkého východu: nové jevy a perspektivy*. Vyd. 1. Editor Siddhartha Chib. Překlad Stanislav Šaroch. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 158 s. Advances in econometrics, 23. ISBN 978-80-7357-608-0.

MUSIL, Petr. *Ekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-126-7.

PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: základní kurz*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2010. ISBN 978-80-86730-55-4.

PERNICA, Martin a Vladimír ŠEFČÍK. *Makroekonomická gramotnost: jak pochopit hospodářskou politiku státu*. Praha: Ekopress, 2012. ISBN 978-80-86929-82-8.

PRŮCHA, Václav, William D NORDHAUS. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*: 18. vydání. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2004, 578 s. ISBN 80-723-9147-X.

SAMUELSON, Paul Anthony, William D NORDHAUS. *Ekonomie*: 18. vydání. Vyd. 1. Praha: NS Svoboda, 2007, 775 s. ISBN 978-80-205-0590-3.

SCHUMPETER, Joseph A. a Rendigs FELS. *Business cycles: a theoretical, historical, and statistical analysis of the capitalist process*. Abridged, with an introduction /. Philadelphia, PA: Porcupine Press, 1964. ISBN 0879912634.

SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2010. ISBN 978-80-7261-219-2.

ŠVARCOVÁ, Jena. *Ekonomie: stručný přehled : teorie a praxe aktuálně a v souvislostech : učebnice : [2012/2013]*. Zlín: CEED, 2012. ISBN 978-80-87301-16-6.

VLČEK, Josef. *Ekonomie a ekonomika*. 4., zcela přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. ISBN 978-80-7357-478-9.

ŽÍDEK, Libor. *Transformace české ekonomiky: 1989-2004*. V Praze: C.H. Beck, 2006. Beckova edice ekonomie. ISBN 80-7179-922-X.

7. Internetové zdroje

Česká národní banka. *Hospodářská a měnová politika v EU*. [online]. © 2003-2016 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni_vztahy/cr_eu_integrace/

Česká národní banka. *Výroční zprávy České národní banky*. [online]. © 2003-2016 [cit. 2016-11-29].

Dostupné

z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/index.html?cnb_css=true

Český statistický úřad. Česká verze Eurostatu. [online]. 24.2.2015. [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <https://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h>

Český statistický úřad. *Hlavní makroekonomické ukazatele*. [online]. 3.10.2016 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr

European commission. *Economic and Financial Affairs*. [online]. 1.6.2014 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2015_winter_forecast_en.html

Eurostat Statistics Explained. *Národní účty a HDP*. [online]. 1.5.2015 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/National_accounts_and_GDP/cs

Ministerstvo financí České republiky. *Makroekonomická predikce*. [online]. 30.1.2015 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/>

Ministerstvo financí České republiky. *Plnění státního rozpočtu*. [online]. 19.6.2014 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu>

8. Seznam grafů

Graf 1: Hospodářský cyklus	8
Graf 2: Meziroční růst HDP ČR od roku 1993 do roku 2014 (v %)	28
Graf 3: Míra inflace ČR od roku 1993 do roku 2014 (v %)	30
Graf 4: Obecná míra nezaměstnanosti od roku 1993 do roku 2014 (v %)	32
Graf 5: Vývoj státního dluhu ČR od roku 1993 do roku 2014 (v mld. Kč)	34
Graf 6: Meziroční míra růstu reálného HDP v EU od roku 2004 do roku 2014 (v %)	40
Graf 7: Celková míra nezaměstnanosti v EU od roku 2004 do roku 2014 (v %).....	42
Graf 8: Míra inflace HICP od roku 2004 do roku 2014 (průměrné roční tempo růstu v %)....	44
Graf 9: Vývoj zadluženosti v EU od roku 2004 do roku 2014 (v % HDP).....	46

9. Seznam tabulek

Tabulka 1: Hodnota produktu (v Kč)	13
Tabulka 2: Vývoj státního dluhu ČR od roku 1993 do roku 2014 (v mld. Kč).....	33
Tabulka 3: Meziroční míra růstu HDP v EU od roku 2004 do roku 2014 (v %)	39
Tabulka 4: Celková míra nezaměstnanosti v EU od roku 2004 do roku 2014 (v %).....	42
Tabulka 5: Míra inflace v EU od roku 2004 do roku 2014 (v %)	44
Tabulka 6: Vývoj zadluženosti v EU od roku 2004 do roku 2014 (v % HDP).....	46